

DIPLOMADOLGOZAT

VÍG PÉTER

Regionális és környezeti gazdaságtan szak

**Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem
Budai Campus
2023**



**Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem
Budai Campus
Regionális és környezeti gazdaságtan MSc**

ÉSZAK-NÓGRÁD VÁRMEGYE TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA

Belső konzulens: Némediné Dr. Kollár Kitti
egyetemi docens

Készítette: Víg Péter
YNRN7I
Levelező tagozat

Intézet/tanszék: Fenntartható Fejlesztés és Gazdálkodás Intézet,
Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Budapest

2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
2. Irodalmi áttekintés	3
2.1. Területfejlesztés és területi versenyképesség.....	3
2.2. NUTS rendszer területi összefüggései	6
2.3. Észak-Magyarország régió.....	8
2.4. Nógrád vármegye.....	12
2.5. Az Észak-Nógrád vármegyei járások bemutatása	18
2.5.1. Salgótarjáni járás.....	18
2.5.2. Szécsényi járás	19
2.5.3. Balassagyarmati járás	20
2.6. A mai Észak-Magyarország régió bányászatának rövid történeti áttekintése	21
2.7. A térszerkezet változása a rendszerváltás után	22
3. Anyag és módszerek	24
4. Eredmények	26
4.2. Primer kutatás	26
4.2.1. Kérdőíves felmérés eredményei.....	26
4.2.2. Interjúk.....	36
4.1. Szekunder kutatás	53
4.1.1. Nógrád vármegye és a többi vármegye.....	53
4.1.2. Nógrád vármegye további gazdasági mutatói.....	64
5. Következtetések és javaslatok	67
6. Összefoglalás	70
7. Köszönetnyilvánítás	72
Irodalomjegyzék	73
Függelék	77

1. Bevezetés

„Sok földet bejártam, de mégis csak Nógrád tetszik legjobban: hegyeivel, völgyeivel, egyenesre nőtt fáival; itt úgy látom, a fűvek zöldebbek, a virágok illata édesebb, mint bárhol másutt a világon. Még a felhő is mintha rózsaszínbe öltözne, amikor átsuhan fölöttünk. Ez az én igaz hazám.” Mikszáth Kálmán

Ahogy Mikszáth Kálmán is fogalmaz úgy érzek én is, egyszerűen Nógrád vármegyében vagyok otthon. Ez a kötődés indított e dolgozat megírására. A dolgozatban szemezgetve ugyan, a teljességet messze el nem érve igyekszem bemutatni Nógrád vármegyét, annak főleg az északi járásait. Vizsgálom a vármegye gazdaságát és az itt élő emberek véleményét mindezekről.

Édesanyám a Nógrád vármegye északi részén található Karancsság településről származik. Salgótarjában született, tanult és dolgozott egy ideig. A felmenői és rokonai szintén e területhez köthetők. Emiatt én is sok időt töltöttem e vidéken, Karancsságon a nagyszülőknél, Ságújfaluban 4 évig éltem, jártam általános iskolába. Édesanyám jelenleg Salgótarjában él. Mindezek következtében érdekel Nógrád vármegye és az ott élő emberek jövője, lehetőségei.

Nógrád vármegye és vele együtt az Észak-magyarországi régió társadalmi-gazdasági helyzete, annak alakulása nem vizsgálható és értelmezhető annak története és a hozzá szervesen kötődő Felvidék (Kelet-Szlovákia, főleg a Gömör-Szepesi érchegység) története nélkül. Ilyen közös történelmi események pl. a kimerülő bányák, a leépülő ipar és az elszegényedés (elslumosodás) és persze a Trianoni döntés. Ez már csak azért is így van, mert az egykori történelmi Nógrád vármegyének mindössze a déli fele maradt Magyarország területén. A Szlovákiába került északi rész a mai Besztercebányai kerület egy része. Madách Imre (1823 – 1864) Alsósztrégován született, Mikszáth Kálmán (1847 - 1910) pedig Szklabonyán a történelmi Nógrád vármegyében, ma ezek a települések már a szlovákiai Besztercebányai kerületben találhatók.

A rendszerváltás mindössze 30 évvel ezelőtt következett be. Az azt megelőző szocialista rendszer szerintem mind az ország gazdaságán, mind pedig a népesség attitűdjén mély nyomot hagyott, aminek következményeit egészen napjainkig érezzük.

Így történt mindez Nógrád vármegyében is. Az infrastrukturális szempontból kissé félreeső térségi elhelyezkedése nem segítette, hanem súlyosbította mindezen hatásokat. Sokan lettek még szegényebbek és kevesen gazdagabbak, mint előtte. Nógrád vármegye társadalmi-gazdasági mutatói (munkanélküliség, egy főre jutó jövedelem, vállalkozások száma stb.) tekintetében az országban többnyire a többi vármegye után, sokszor azoktól jócskán lemaradva kullog (Baráthi, 2018). Milyen okokra vezethető ez vissza? Ezekre a jól megfogalmazható kérdésre keresem a választ dolgozatomban.

Előre bocsájtva kicsit e dolgozat fő következtetését Nógrád vármegye és elsősorban Salgótarján -mint legnagyobb súllyal bíró iparváros a vármegyében- hanyatlása feltehetően annak következménye, hogy az általuk termelt termékek nem tudták tartani a versenyt a világpiaci árakkal, igényekkel. Ennek egyik oka lehet a helyi nyersanyagforrások (barna kőszén) kimerülése, a szükséges technikai és infrastrukturális fejlesztések elmaradása, ami a továbbiakban megdrágítja a termelést. Többek között ezek alátámasztását is szolgálja jelen dolgozat.

A dolgozatban célul tűztem ki, hogy bemutatom a NUTS rendszert az Európai Unió területi statisztikai rendszerét, országunk felosztását és Nógrád vármegye elhelyezkedését ebben a rendszerben. Bemutatom Nógrád vármegyét, annak északi három járását a Salgótarjáni, a Balassagyarmati és a Szécsényi járásokat. Bemutatom a vármegyeszékhely Salgótarjánt. Azután mindezek történetét röviden a rendszerváltás részletezésével együtt. Majd néhány elméleti összefüggés tisztázása után részletezem a kutatásom eredményeit.

2023 január 1.-jétől a magyarországi megyék elnevezése **vármegye** lett történelmi és kulturális okokból. A kormány (2022) indoklása szerint: *„vármegye kifejezés használatával jobban hangsúlyozható, hogy a magyar államszervezés és államszerkezet központi gondolati motívuma a nemzeti szuverenitás és ezen keresztül az európai civilizáció sarokköveinek megvédése”*. Emiatt dolgozatomban már mindenhol vármegyeként hivatkozok a megyékre.

A dolgozatban javarészt a 2010 (2011) évi népszámlálás adataira támaszkodom, mivel a 2022 évi népszámlálás adatainak teljeskörű feldolgozása e dolgozat leadási határidejéig nem kerül nyilvánosságra.

2. Irodalmi áttekintés

Ebben a fejezetben röviden összefoglalom a területfejlesztés, a területi versenyképesség fogalmát, fontosabb összetevőit, bemutatom az Európai Unió területi statisztikai rendszerét a NUTS rendszert, az Észak-Magyarország régiót gazdasági szempontból és végül Nógrád vármegye helyét, helyzetét -különös tekintettel a gazdaságra- járom körül térben és időben egyaránt, hogy kicsit könnyebben megérthető legyen a napjainkra kialakult társadalmi és gazdasági helyzet.

2.1. Területfejlesztés és területi versenyképesség

A területfejlesztés során egy terület bizonyos, kiválasztott indikátorait, mutatóit fejlesszük, azok értékét növeljük. A területfejlesztés az emberekért van, vagy közvetlenül, vagy közvetetten. A célja az ott élő emberek életkörülményeinek, lehetőségeinek javítása. A leggyakoribb formája a terület versenyképességének fejlesztése, növelése (Faragó, 1987; Horváth, 2001; Káposzta, 2010; Lengyel, 2017).

A területfejlesztés céljai Káposzta, 2010 szerint négy nagy csoportba sorolhatók, úgy, mint gazdasági, politikai, kulturális és természeti, környezeti területfejlesztés.

Nógrád vármegye társadalmi és gazdasági mutatóinak többsége meglehetősen gyenge országos viszonylatban (Baráthi 2010, 2018). Emiatt merül fel a területfejlesztés szükségessége.

A területi versenyképesség többről szól, mint a helyi vállalkozások jó mutatószámairól, vagy a térség gazdasági eredményeiről. Fontos a humán erőforrás képzettsége, egészsége, morálja, pszichés állapota. Fontos a helyi adottságok alapos ismerete, tudatosulása és azok fenntartható módon való hasznosítása, fejlesztése. A helyi infrastruktúra fejlettsége, a jogszabályi és a kormányzati, helyi kormányzati háttér fenntartható és folyamatos fejlődést támogató, inspiráló jellege. Ezekhez kapcsolódik a vállalkozások, a tudás transzfer intézmények és az általános szolgáltatások magas színvonalú jelenléte. A menedzsment, a SWOT, a stratégia és persze a digitalizáció, mint korunk forradalmi hatású hajtómotorja (Faragó, 1987; Káposzta, 2010; Némediné Kollár, 2022).

Michael Porter már az 1980-as években foglalkozott versenyképességi kérdésekkel a vállalatok szintjén. Empirikus vizsgálatainak eredménye lett a gyémántmodell, amely 4 fontos szempontot vesz figyelembe. Felül van maga a **vállalat a versengés és stratégia**

összefüggéseivel. Ez alatt balra a helyi és rendelkezésre álló **tényezők**, források, adottságok (domborzat, klíma, humánerőforrás, infrastruktúra stb.), ezzel szemben a **keresleti feltételek**, melyek a piacot jelentik és alul a **támogató (kiszolgáló) és kapcsolódó iparágak**, amelyek beszállítanak a vállalatnak, vagy az egyéb külsős résztvevők (Porter, 1990) (1. ábra).



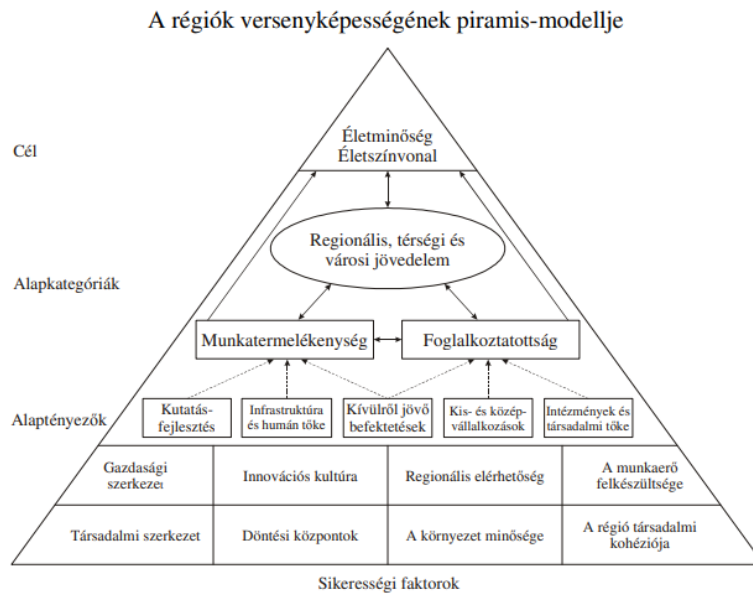
1. ábra: a Porter-féle rombusz-modell

Forrás: Dr. Nagyné Dr. Molnár Melinda PhD (2011) oktatási segédanyag

<https://slideplayer.hu/slide/11359150/>

A Porter féle versenyképességi modellt szokták gyémánt, vagy rombuszmodellnek is nevezni alakja miatt. Lényege azonban, hogy segíti a vállalatok tervezését főleg a telephelyválasztás, majd később a stratégia kapcsán. Ha egy terület az alsó három szempontból kedvező adottságokat mutat, ami összeegyeztethető a vállalat belső világával, akkor esélyes lehet a telephely kiválasztása az adott területen.

Az úgynevezett versenyképességi piramis (Lengyel 2017) segíthet kicsit eligazodni a fontosabb szempontok között, amelyek befolyásolják egy régió, vagy terület versenyképességét (2. ábra).



2. ábra: a régiók versenyképességének piramis-modellje

Forrás: Prof. Dr. Lengyel Imre (2017) oktatási segédanyag

A piramis-modell (2. ábra) ex post (termelést követő) tényezői az alap kategóriák, az ex ante (termelést megelőző) tényezői pedig az alaptényezők és a sikerességi faktorok. A versenyképesség ex post és ex ante típusú megközelítése eltérő jelentéstartalommal bír. Az ex post jelző arra utal, hogy a modell az egyes gazdaságok teljesítményét tekinti fő mutatónak, míg az ex ante versenyképesség az adott gazdaságban meglévő, a gazdaság szereplőinek működését meghatározó feltételekre összpontosít (Lengyel, 2017).

A versenyképesség része a fejlődésnek és fordítva is igaz a fejlődés része a versenyképességnek. A fejlődés alapja az adaptáció, az alkalmazkodás a folytonosan változó körülményekhez, a folyamatos innováció és vállalkozás, a vállalkozni akarás és merés a legalapvetőbb összetevői a versenyképességnek.

Schumpeter (Madarász és tsa, 1980) a következőképpen fogalmazott: az innováció, valamint a személyek vállalkozási készségei és merészségei alapvető feltételei a haladásnak, fejlődésnek!

Csath (2021) szerint a versenyképesség egyik legfontosabb alapja a társadalmi tőke, a bizalmi kapcsolatok hálózata.

Mindezek alapja jelentős részben a soft skill készségek között keresendő. A hard (kemény) skill készségek ugyan fontosak, azonban kellően fejlesztett soft (puha) skill nélkül nem versenyképesek (Holik és tsai, 2021; Horváth-Csikós, 2021).

2.2. NUTS rendszer területi összefüggései

Franciául: Nomenclature des unités territoriales statistiques, angolul: Nomenclature of Territorial Units for Statistics, magyarul: Területi statisztikai rendszer nómenklatúrája.

A NUTS rendszer lényegében az Európai Unió országok területének felosztása olyan méretű egységekre, amelyek népességszámuk alapján megfeleltethetők a NUTS rendszer adott szintű területegységbeosztásának. Mindezt a statisztikai célú adatgyűjtés egységes összehasonlíthatóságára hivatkozva.

Az Európai Unió megfogalmazása szerint ez a következőképpen hangzik:

„Az Európai Unió létrehozta a statisztikai célú területi egységek nómenklatúráját – a továbbiakban: NUTS – annak érdekében, hogy lehetővé tegye az összehangolt regionális statisztikák gyűjtését, összeállítását és terjesztését az EU-ban. Ezt a hierarchikus rendszert a régiókra vonatkozó társadalmi-gazdasági elemzésekhez is használják és keretként szolgál az uniós kohéziós politikával kapcsolatos fellépésekhez.”

(<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/99/a-statisztikai-celu-teruleti-egysegek-kozos-nomenklaturaja-nuts->)

Szint	Minimum (fő)	Maximum (fő)	db (EU & UK 2021)
NUTS1	3 millió	7 millió	92
NUTS2	800000	3 millió	242
NUTS3	150000	800000	1166

1. táblázat: a NUTS rendszer hierarchikus szintjei

Forrás: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background> (2022)

A NUTS2 szint azért lett külön kiemelve, mert a statisztikai számítások és főleg a kohéziós politika támogatási rendszere szempontjából a legnagyobb jelentőséggel bír.

E szintek felett van a NUTS0 szint, amely az országot jelenti, alattuk, pedig a LAU (Lokal Administration Unit) szint, amely a településeket jelenti.

Érdekesség, hogy a NUTS1 szint átlagos népessége megfelel a Német tartomány átlagos népességének, a NUTS2 szint átlagos népessége megfelel a Francia régió és a Német kerület átlagos népességének, a NUTS3 szint átlagos népessége pedig a Francia vármegye átlagos népességének. Az erősebb tartományi autonómiával rendelkező Németország, Belgium és Ausztria már az 1980-as évek vége óta erősen lobbizik a régiós gondolkodásmód

kialakításáért az Európai Unióban. Ennek eredménye lett a maastrichti szerződés hatálybalépése következtében megalakult Régiók Bizottsága (Illés, 2008).

További érdekesség, hogy e beosztás az EU tagjelölt országokra is elkészült (pl. Törökország), továbbá az EU-ba belépni nem kívánó országokra is, mint az EFTA (European Free Trade Association, az Európai Szabadkereskedelmi Társulás) tagországok (pl. Svájc).

Magyarország NUTS rendszer szerinti felosztása a 2. táblázat szerint alakul.

NUTS0	Kód	NUTS1	Kód	NUTS2	Kód	NUTS3	Kód		
Magyarország	HU	Közép-Magyarország	HU1	Budapest	HU11	Budapest	HU110		
				Pest	HU12	Pest	HU120		
		Dunántúl	HU2	Közép-Dunántúl	HU21	Fejér		Fejér	HU211
						Komárom-Esztergom		Komárom-Esztergom	HU212
						Veszprém		Veszprém	HU213
				Nyugat-Dunántúl	HU22	Győr-Moson-Sopron		Győr-Moson-Sopron	HU221
						Vas		Vas	HU222
						Zala		Zala	HU223
		Dél-Dunántúl	HU23	Baranya		Baranya	HU231		
				Somogy		Somogy	HU232		
				Tolna		Tolna	HU233		
		Alföld és Észak	HU3	Észak-Magyarország	HU31	Borsod-Abaúj-Zemplén		Borsod-Abaúj-Zemplén	HU311
						Heves		Heves	HU312
						Nógrád		Nógrád	HU313
				Észak-Alföld	HU32	Hajdú-Bihar		Hajdú-Bihar	HU321
						Jász-Nagykun-Szolnok		Jász-Nagykun-Szolnok	HU322
Szabolcs-Szatmár-Bereg						Szabolcs-Szatmár-Bereg	HU323		
Dél-Alföld	HU33	Bács-Kiskun		Bács-Kiskun	HU331				
		Békés		Békés	HU332				
		Csongrád-Csanád		Csongrád-Csanád	HU333				

2. táblázat: Magyarország területének felosztása a NUTS rendszer szerint

Forrás: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background> (2022)

A 2. táblázatban a dolgozat szempontjából fontos területegységek félkövérrel kiemelve.

A felosztásban 2021-ben történt egy változás, mégpedig az addig Közép-Magyarország NUTS2 szintű régiót szétválasztották Budapest és Pest régiókra, mert így Pest megye (= Pest régió) több EU támogatási pénzhez juthat hozzá.



1. Térkép: Magyarország NUTS2 szintű tervezési (programozási) régiói

Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/NUTS_statistical_regions_of_Hungary (2023)

2.3. Észak-Magyarország régió

Az Észak-Magyarország régióba (mint a 2. táblázatban látható) három vármegye tartozik: Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és **Nógrád** (2. térkép). A régió központja: Miskolc. A régiót északról Szlovákia határolja, domborzatilag a Gömör-Szepesi érchegység, amely a régió történelmi háttérét jelentősen befolyásolta. A régió területe: 13433 km², népessége: 1194697 fő (2010). (<http://www.terport.hu/regiok/magyarorszag-regioi/eszak-magyarorszagi-regio>)

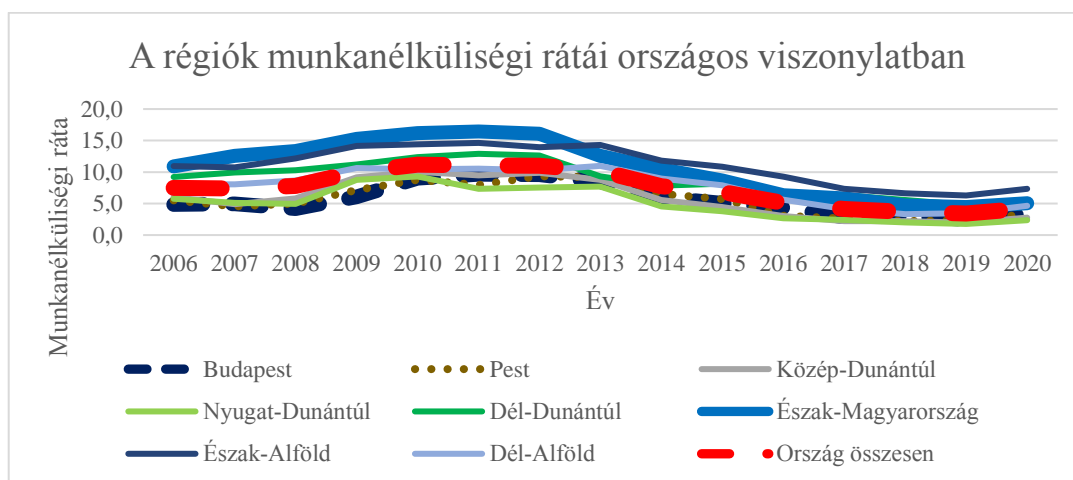


2. térkép: az Észak-Magyarország régió vármegyéi a járásokkal

Forrás: <http://www.terport.hu/regiok/magyarorszag-regioi/eszak-magyarorszagi-regio.html> (2023)

Az Észak-Magyarország régió domborzatilag és tájféldrajzilag az Északi-Középhegység nagy részét és vonzáskörzetét foglalja magába, leszámítva a Börzsöny nagyobb, nyugati felét, a Naszály déli részét, a Gödöllői-dombság nagyobb déli részét, amely területek Pest vármegyéhez tartoznak és ezáltal a Pest régió részei.

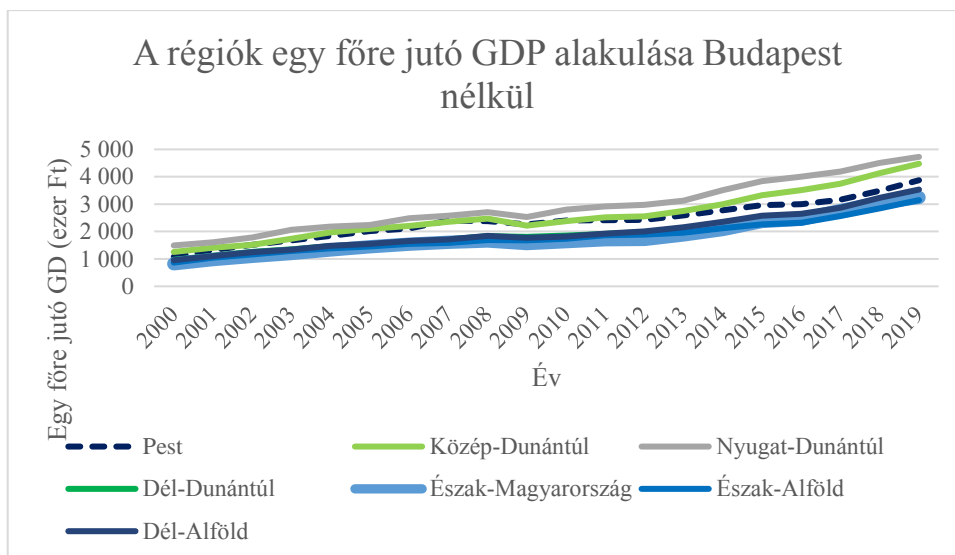
A következőkben bemutatom grafikus ábrázolások segítségével, az Észak-Magyarország régió fontosabb gazdasági mutatóit a többi hazai régió mutatóival összehasonlítva.



3. ábra: a régiók munkanélküliségi rátái országos viszonylatban

Forrás: saját szerkesztés KSH adatok alapján (2022)

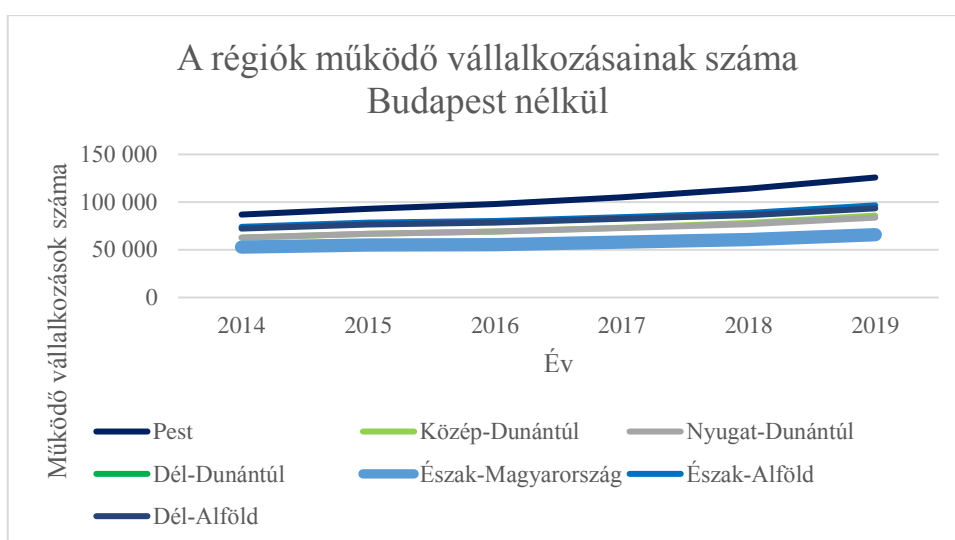
Az 3. ábrán középkék, vastag vonallal láthatóak az Észak-Magyarország régió munkanélküliségi ráta adatai éves bontásban a többi régióhoz és az országos átlaghoz viszonyítva. A munkanélküliségi ráta a munkaerő és a munkanélküliek hányadosa százalékos formában kifejezve. Amelyből a munkaerő a foglalkoztatottak és a munkanélküliek teljes száma. A diagramon látszik, hogy az Észak-Magyarország régió munkanélküliségi rátája magasabb az országos átlagnál és többnyire magasabb a többi régiótól, kivéve az Észak-Alföldet, amellyel közeli párhuzamos lefutást mutat. Az utóbbi években azonban jobb értékeket ad a régió közelítve ezzel az országos átlaghoz. Ennek oka lehet az is, hogy sok munkanélküli teljesen, vagy részben elköltözött a régióból. Esetleg a régió kívül vállalt munkát.



4. ábra: a régiók egy főre jutó GDP alakulása Budapest nélkül

Forrás: saját szerkesztés KSH adatok alapján (2022)

Az egy főre jutó GDP tekintetében az Észak-Magyarország régió folyamatosan sereghajtó a régiók sorában az elmúlt 20 évben. A régióban kevés a termelőegység, a vállalkozás ami terméket, szolgáltatást állítana elő. A Közép- és Nyugat-Dunántúl régiók a legerősebbek, Pest megye a középmezőnyben van és érdekes módon a Dél-Alföld régió is a sereghajtók felé kerül, kicsit jobb pozícióban mint az Észak-Alföld és az Észak-Magyarország régiók.

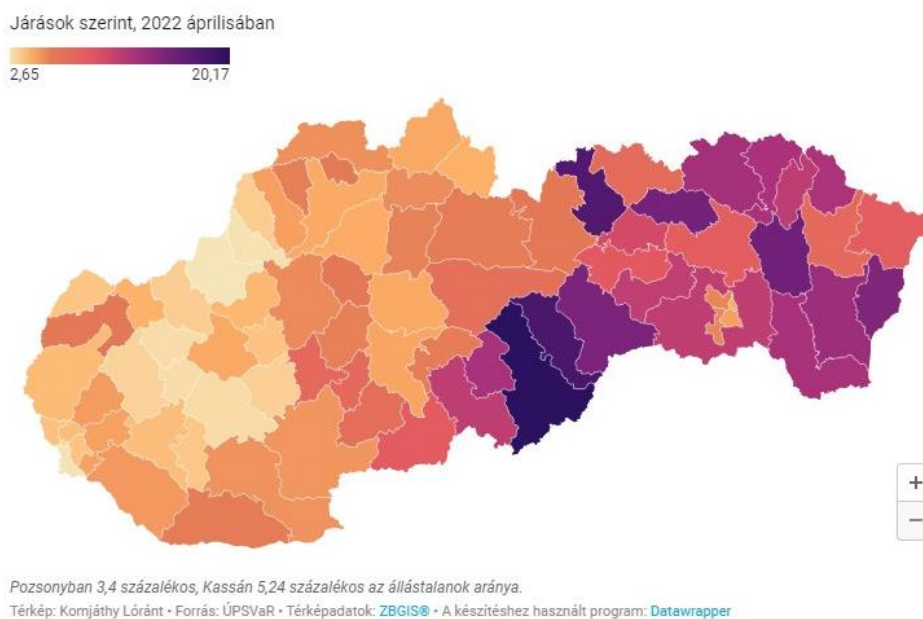


5. ábra: a régiók működő vállalkozásainak száma Budapest nélkül

Forrás: saját szerkesztés KSH adatok alapján (2022)

Az Észak-Magyarország régió a működő vállalkozások számában is lemarad a többi régiótól. Ennek az indikátornak a tekintetében Pest régió a vezető, érdekes módon az Észak- és Dél-Alföld régiók követik, majd Nyugat-Dunántúl és végül Észak-Magyarország.

A 5. ábra Észak-Magyarország tekintetében számomra azt tükrözi, hogy az emberekből kiveszett a tenni akarás, a proaktivitás, a morál romokban, a reménytelen kilátástalanság. Mint ahogy a depressziós ember számára is szükséges a külső segítség, úgy vélhetően a 'depressziós' népesség számára is szükséges a külső segítség, a felrázás.



3. térkép: munkanélküliség aránya Szlovákiában

Forrás: <https://korkep.sk/cikkek/gazdasag/2022/06/13/munkanelkuliseg-szlovakiaban-82-szazalek-delen-63-szazalekon-eszakon/> (2022)

A 3. térképen a munkanélküliség aránya (munkanélküliségi ráta) és térbeli eloszlása látható Szlovákiában. Ott is a keleti rész az elmaradottabb, éppen az Észak-Magyarország régió feletti rész. Ez a párhuzamosság a területi elhelyezkedésből és a közös történelmi múltból fakad.

2.4. Nógrád vármegye

Nógrád vármegye Magyarország északi részén helyezkedik el, az Észak-Magyarország régió legnyugatibb vármegyéje. Északról Szlovákia, délnyugat felől a Közép-Magyarország régió (Pest vármegye), kelet felől pedig Heves vármegye határolja (4. térkép). Elnevezése a szlovákul Novohrad, németül neograd, jelentése újvár. Egyúttal Nógrád település a névadója a vármegyének. Területe 2544 km², 2,7%-a az országénak, ezzel Magyarország második legkisebb területű vármegyéje (Komárom-Esztergom vármegye után: 2265 km²). A történelmi Nógrád vármegye (1920-ig) 4133 km² területű volt, a trianoni döntés következtében a vármegye jelentős része a mai Szlovákiához került, ma a Besztercebányai kerület része. 185649 fő (2022, KSH) lakosával az ország legkevesebb lakosú vármegyéje, népessége az országénak 2%-a. Vármegyeszékhelye: Salgótarján. Járásai: Salgótarjáni, Szécsényi, Balassagyarmati, Bányterenyeyi, Rétsági, Pásztói (5. térkép). Ebben a dolgozatban az első három járás esik vizsgálat alá (https://hu.wikipedia.org/wiki/Nógrád_vármegye; <https://www.nograd.hu/>). A vármegye nagyrészt aprófalvas településszerkezetű. A települések 59%-a 1000 fő állandó lakónépesség alatti község (Urbánné Malomsoki és tsai, 2010).



4. térkép: Nógrád vármegye helyzete Magyarországon és az Észak-Magyarország régióban térképen ábrázolva

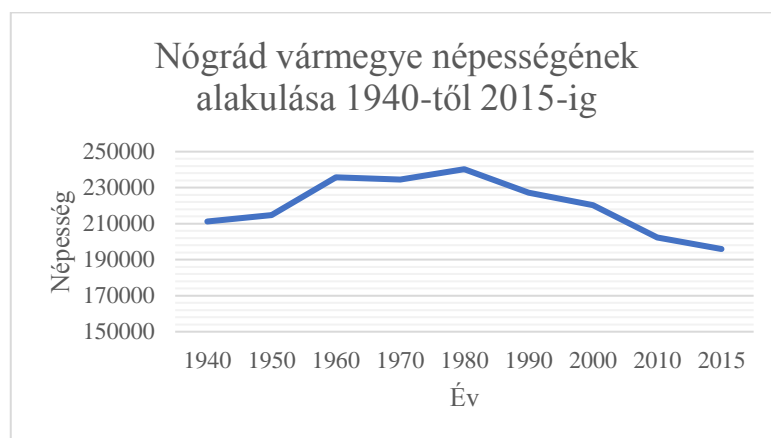
Forrás: saját szerkesztés QGIS szoftverrel (2022)



5. térkép: Nógrád vármegye térképe a járásokkal és Salgótarjánnal

Forrás: saját szerkesztés QGIS szoftverrel (2022)

Nógrád vármegye népessége az elmúlt évtizedekben drasztikusan visszaesett (6. ábra), 185649 főre (2022 KSH). 1980-as csúcstól (240451 fő) számítva napjainkig több mint 54000 fővel csökkent a népesség. Ez megközelíti az 1980-as népesség 20%-át, ami egy nagyon nagy szám ([https://hvg.hu/gazdasag/20171123 Nograd megyeben a legrosszabb a helyzet az orsz agban](https://hvg.hu/gazdasag/20171123_Nograd_megyeben_a_legrosszabb_a_helyzet_az_orosz_agban)). A népességcsökkenés mértéke az elmúlt évtizedekben csökkenni látszik. E nagyfokú népességcsökkenés feltételezhetően összefügg az időközben felmerülő gazdasági nehézségekkel (ipar összeomlása, gyárak, bányák bezárása). Egyedül a Rétsági járás népessége növekedett pár száz fővel a 2000-es évek elejéig. Ennek oka feltehetően az, hogy a Rétsági járás esik legközelebb Budapesthez a vármegyén belül.



6. ábra: Nógrád vármegye népességének alakulása 1940-től 2015-ig

Forrás: saját szerkesztés népszámlálások adatai alapján (2022)

Feltételezésem szerint a népesség migrációja összefügg az elérhető források (javak, munkahelyek, tőke, szolgáltatások stb.) mennyiségének alakulásával, ami a természetes folyamatokra is jellemző. Amikor Salgótarján és Bányaterenyé bányavárosok lettek, majd a bányászatra épülő ipar következtében iparvárosok, az elérhető javak, források száma megnőtt emiatt sokan költöztek e területekre, vagy a környékükre. Ahogy e termelési hullám visszaesett a népesség számára elérhető források száma is visszaesett, emiatt a népesség elvándorolt (elváborol), oda, ahol elegendő mennyiségű és minőségű forrás található (pl. Budapest).

Az öregedési index Nógrád vármegyében 2020-ban 155,9 az országos 136,6-al szemben (KSH 2020). Az öregedési index azt mutatja meg, hogy 100 fiatalokúra (14 éves alatti) hány időskorú (65 év feletti) ember jut. Itt Nógrád vármegye esetében ez azt jelenti, hogy 100 fiatalokúra 155,9 időskorú jut. Ehhez hozzá kell tenni, hogy ez egy drasztikusan növekvő szám mind megyei, mind pedig országos szinten. Nógrád vármegyére nézve ez a szám 2001-ben 94,7 volt 2011-ben pedig 126,0 (KSH). Ez egyúttal rámutat a felosztó-kirovó rendszerű nyugdíjrendszer egyre nehezebb fenntarthatóságára is.

A vármegye jellegzetes régóta itt élő lakói a Palócok, többnyire a Cserhát, Mátra, Bükk hegységektől északra élő magyar népcsoport. Jellegzetes a nyelvjárásuk, a hagyományaik, a kultúrájuk (<https://hu.wikipedia.org/wiki/Palócok>).

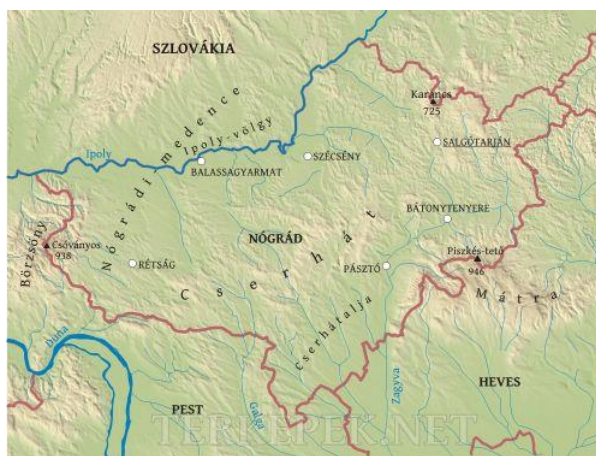
Véleményem szerint az e vidéken élő emberek egy szlovákos magánhangzóhasználatot, hangsúlyozást, intonációt és hangképzést is mutatnak. Szerintem a Szlovákiában élő magyarok egy jelentős része a Palóc magyar népcsoportba tartozik.

A vármegyében nagy létszámban élő kisebbségi népcsoport a Cigányság sajátos kultúrával, hagyományokkal és nyelvvel. A 2010 népszámlálás során 15177 fő vallotta magát Cigány nemzetiségűnek Nógrád vármegyében (<https://hu.wikipedia.org>).

A vármegyében a történelmi események és a földrajzi közelség értelmében Szlovák nyelvű, nemzetiségű kisebbség is él. A 2010 népszámlálás során 2644 fő vallotta magát Szlovák nemzetiségűnek Nógrád vármegyében (<https://hu.wikipedia.org>).

Nógrád vármegye területét domborzati szempontból a Cserhát hegység uralja (6. térkép). A vármegye északi részén a Cserhátot északról határoló medencék sora található, amely

medencéket összefoglalóan szokták Nógrádi-medencének nevezni. Ezen medencék sora nyugatról kelet felé haladva Rétsági-, Balassagyarmati- (Ipoly mente), Salgótarjáni-medencék és a Zagyva mente. E medencék északi része a mai Szlovákia területén található. A Cserháthoz dél felől kapcsolódó Naszálynak és a Gödöllői-dombságnak csupán az északi része található Nógrád vármegyében. A vármegye nyugati határa mentén a Rétsági-medence és a Börzsöny ormai sorakoznak, míg a keleti határán a Zagyva mente és a Mátra legnyugatibb része található. Északon a szlovák határnál Salgótarján fölött helyezkedik el a Karancs-vidék (palóc Olümposz) és a Medves fennsíkja, amelyek északi fele már Szlovákia területére esik (Csorba 2021).



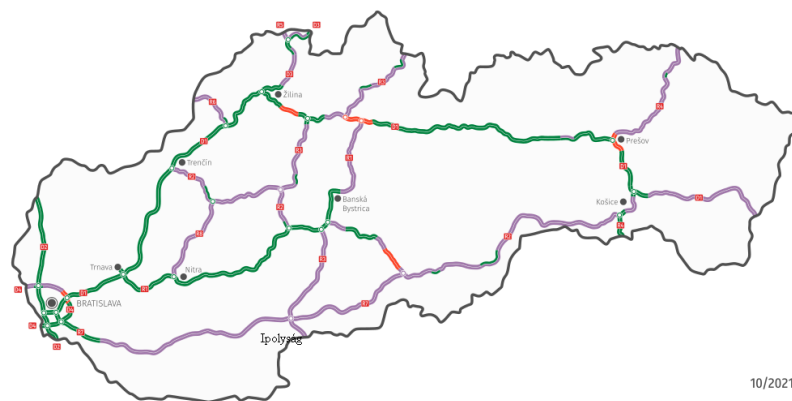
6. térkép: Nógrád vármegye domborzati térképe

Forrás: <http://magyarorszag.terkepek.net/nograd/nograd-varmegye-terkep.jpg> (2022)

Mint ahogy az 4. térképen látszik Nógrád vármegye elhelyezkedése Magyarországon, azonnal szembeötlik Budapest közelsége. Megfelelő közlekedési infrastruktúra fejlesztéssel Nógrád vármegye területének a déli fele beleesik a budapesti külső agglomerációs gyűrűbe.

A 8. térképen látható Nógrád vármegye fontosabb közútjainak hálózata. A vármegye nyugati szélén halad a 2. számú főútvonal a Cserhát és Börzsöny hegységek között Budapest felől Rétságon át Hont-Parassapusztánál éri el az országhatárt az Ipoly-hídnál Szlovákia felé. A vármegye keleti felén halad a 21. számú főútvonal Budapest-Hatvan felől Salgótarján felé a Cserhát és a Mátra hegységek között a Zagyva völgyében, majd Somoskőújfalunál elérve az országhatárt szintén Szlovákia felé. A 22. számú főútvonal pedig a 2. és 21. főútvonalakat köti össze a vármegye északi felén Rétság felett kiválva a 2. főútvonalból Érsekvadkert-Balassagyarmat-Szécsény településeken át elérve Salgótarjánját. A vármegye többi útvonala

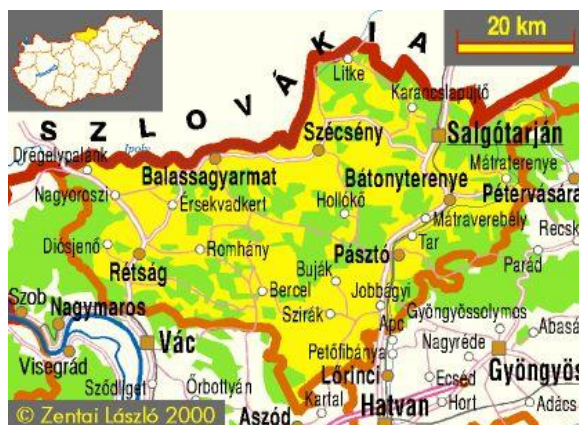
kisebb ezeknél, karbantartottságuk változó, azonban az utóbbi években sokat fejlődött. A 21. számú főútvonalat az elmúlt években felújították és 2x2 sávós gyorsforgalmi úttá alakították. Bátorterenyé mellett jelenleg épül egy elkerülő út a 23. főútvonalon Ózd felé (<https://hede.hu/elkezdodott-a-batonyterenyekisterenyek-uj-nyomvonalu-elkerulo-ut-megepitese/>). A 2. számú főútvonal déli része már gyorsforgalmi autópályát Budapest és Vác között, a Váctól az országhatárig nyúló szakasz gyorsforgalmi autópályává alakításának hivatalos tervezése jelenleg is folyik (<https://3100.hu/megkezdodik-az-m2-es-autout-nogradi-szakaszanak-tervezese/>; <https://magyarepitok.hu/utepites/2021/12/megvannak-a-tervezok-az-m2-gyorsforgalmi-ut-kiepiteséhez>). Amely autópályát a szlovákiai Ipolyságig tartana (7. térkép). Fontos ez azért, mert ez itt kapcsolódna a tervezett szlovákiai gyorsforgalmi úthálózatba (R3), amely egészen Lengyelorszáig haladna elérve ezzel a lengyel gyorsforgalmi úthálózatot egészen az északi kikötőkig.



7. térkép: Szlovákia tervezett (lila) és elkészült (zöld) gyorsforgalmi autópályák hálózata

Forrás: https://hu.wikipedia.org/wiki/Szlovákia_gyorsforgalmi_útjainak_listája (2023)

A vármegye úthálózatának fejlesztése hatékonyabban bekapcsolja a vármegyét az ország és a Budapesti agglomeráció 'vérkeringésébe', ezáltal is elősegítve a vármegye fejlődését (Urbán Malomsoki és tsi 2010).



8. térkép: Nógrád vármegye fontosabb települései és közlekedési hálózata

Forrás: <http://ishm.elte.hu/hun/hunkarta/varme/nog/nog.gif> (2023)

A 21. számú főútvonallal szinte teljesen párhuzamosan fut a Zagyva völgyében a Hatvan-Somoskőújfalu vasútvonal a MÁV 81. számú, nem villamosított fővonala. A vonal siralmas állapotban van, mert felújítása régóta várat magára, nem villamosított és régi típusú nem megbízható műszaki állapotú vonatok (Bzmot – Pirooska) közlekednek rajta. Ezek a vonatok gyakran lerobbannak emiatt időnként egy-egy járat teljesen kimarad (<https://www.kozlekedotomeg.hu/vasut/kitartoan-fejleszti-vissza-a-szolgalatas-szinvonalat-a-hatvan-salgotarjan-somoskoujfaluvasutvonalon-a-mav-csoport/>). Ilyen

megbízhatatlan szolgáltatás mellett az utazóközönség elpártol e vasútvonal használatától és helyette inkább a párhuzamosan közlekedő közúti tömegközlekedést választja. Pedig a vasútvonal felújítása éppen úgy megtérülne, mint a közútfelújítás, mert a megbízható, biztonságos és gyors közlekedés elősegíti a távolabbi munkavállalás, az ingázás, a turizmus és a szállítmányozás fejlődését, ami az ipar fejlődési lehetőségének első lépcsőfoka.

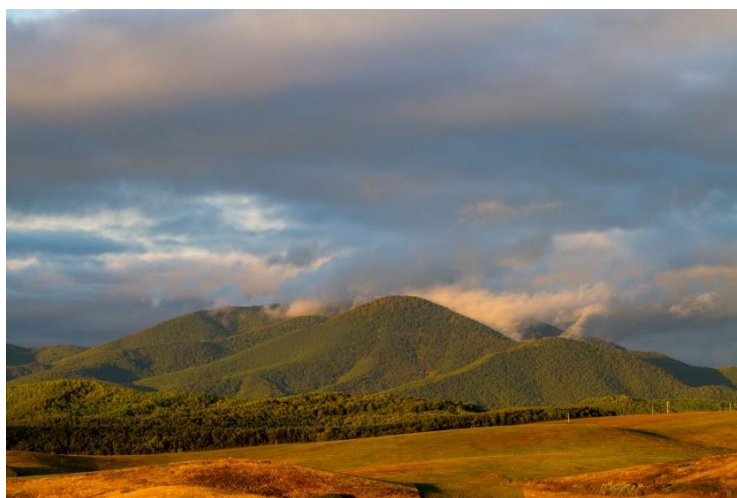
Nógrád vármegyében előállított GDP az országosnak mindössze 1%-a (Urbánné Malomsoki és tsai 2010). A szekunder kutatási részben ez a tény részletesen lesz elemelve, azonban annyi elmondható, hogy rendkívül alacsony szám és jelen esetben jó mutatója a gazdaság helyzetének még ilyen nyers formában is.

Baráthi Ottó (2010) elemzése szerint a termelőágak súlya (54,9%-ról 39,2%-ra történt) csökkenésével szemben nőtt (45,1%-ról 60,8%-ra) a szolgáltatásféra részesedése a rendszerváltástól 2010-ig. Feltételezhető, hogy ez a tendencia azóta is tart, valószínűleg kisebb meredekséggel.

2.5. Az Észak-Nógrád vármegyei járások bemutatása

Dolgozatomban főként az Észak-Nógrád vármegyei területek vizsgálatával foglalkozom. A vármegye északi részére nyugatról kelet felé haladva a Balassagyarmati, a Szécsényi és a Salgótarjáni járások esnek.

2.5.1. Salgótarjáni járás



1. kép: a Karancs Etés felől

Forrás: Drexler Szilárd fotója (2022)

A Salgótarjáni járás a vármegye Északkeleti részén helyezkedik el. Székhelye egyben a vármegyeszékhely Salgótarján. Népessége 64504 fő (2013. jan. 1. KSH), területe 525 km² (https://hu.wikipedia.org/wiki/Salgótarjáni_járas).

A Salgótarjáni járás a Karancs, a Medves, a Cserhát és a Mátra hegységek találkozásánál fekszik. A járás így a Karancs-vidék, Medves-vidék, Zagyva-völgy és a Központi-Cserhát kistájakon fekszik (Csorba 2021).

29 település tartozik hozzá, ezek a következők:

Bárna, Cered, Egyházasgerge, Etés, Ipolytarnóc, Karancsalja, Karancsberény, Karancskeszzi, Karancslapujtó, Karancsság, Kazár, Kisbárcány, Kishartyán, Litke, Lucfalva, Márkháza, Mátraszele, Mihálygerge, Nagybárcány, Nagykeresztúr, Rákóczibánya, Ságújfalu,

Salgótarján, Sámsonháza, Somoskőújfalu, Sóshartyán, Szilaspogony, Vizslás, Zabar (<https://jarasinfo.gov.hu/jarasok-talalat?kereses=Salgótarján>, 9. térkép).



9. térkép: a Salgótarjáni járás a településekkel

Forrás: saját szerkesztés QGIS szoftverrel (2022)



2.-3. képek: a Karancssági Szent István király templom (balra, forrás: saját fotó, 2018), a Ságújfalusi Kubinyi-Prónay-kastély (jobbra, forrás: Szentes Anna, 2022)

2.5.2. Szécsényi járás

A Szécsényi járás Nógrád vármegye északi részén a Salgótarjáni és a Balassagyarmati járások között helyezkedik el. Székhelye: Szécsény, népessége: 19537 fő (KSH), területe: 285,26 km² (https://hu.wikipedia.org/wiki/Szécsényi_járas).

A járás területe a Balassagyarmati-medence és a Kopasz (Északi)-Cserhát kistájakon fekszik (Csorba 2021).

14 település tartozik hozzá:

Endrefalva, Hollókő, Ludányhalászi, Magyargéc, Nagylóc, Nógrádmogyer, Nógrádsipek, Nógrádszakál, Piliny, Rimóc, Szalmatercs, **Szécsény**, Szécsényfelfalu, Varsány (<https://jarasinfo.gov.hu/jarasok-talalat?kereses=Szécsény>, 10. térkép)



10. térkép: a Szécsényi járás a településekkel

Forrás: saját szerkesztés QGIS szoftverrel (2022)

2.5.3. Balassagyarmati járás

Nógrád vármegye északnyugati részén helyezkedik el. Székhelye: Balassagyarmat, népessége: 39829 fő (KSH), területe: 532,94 km²

(https://hu.wikipedia.org/wiki/Balassagyarmati_jarás).

A Balassagyarmati járás a Balassagyarmati-medence és a Kopasz (Északi)-Cserhát kistájakon fekszik (Csorba 2021).

29 Település tartozik hozzá:

Balassagyarmat, Becske, Bercel, Cserháthaláp, Cserhátsurány, Csesztve, Csítár, Debercsény, Dejtár, Drégelypalánk, Érsekvadkert, Galgaguta, Herencsény, Hont, Hugyag, Iliny, Ipolyszög, Ipolyvece, Magyarnándor, Mohora, Nógrádkövesd, Nógrádmargal,

Órhalom, Patak, Patvarc, Szanda, Szécsénke, Szügy, Terény
(<https://jarasinfo.gov.hu/jarasok-talalat?kereses=Balassagyarmat>, 11. térkép).



11. térkép: a Balassagyarmati járás a településekkel

Forrás: saját szerkesztés QGIS szoftverrel (2022)

2.6. A mai Észak-Magyarország régió bányászatának rövid történeti áttekintése

Az 1700-as évek közepéig nem volt igény Magyarországon a kőszén energetikai hasznosítására, ennek egyik fő oka a hazai kőszének (főleg barnakőszén és lignit) nehéz alkalmazhatósága volt, elsősorban a tisztaságuk miatt. Háztartásbeli használatuk nem terjedt el, mert magas kéntartalmuk miatt büdösen és füstösen égtek. Akkoriban minden célra a fát, mint anyagot használták föl. Energiahordozónak, építőanyagnak, szerszámnak. Fával, vagy fából készített faszénnel fűtötték a kohókat, üveghutákat és fagerendákkal biztosították a mélyművelésű bányák járatait. Ennek következtében az 1700-as évek közepére rendkívül nagy fahiány alakult ki nemcsak Magyarországon, hanem szerte Európában, ahol nem volt jobb minőségű feketekőszén. Ezért az 1700-as évek második felében a Mária Terézia által 1769-ben kiadott rendelete az erdőrendtartásról (<http://ilex.eke.hu/kk275/texthu/erdekessegek/erdorend.html>) nyomására elkezdtek fejleszteni a hazai kőszének hasznosíthatóságát, majd az 1800-évek elején kezdődhetett el nagyobb volumenben mind a kőszénbányászat, mind a kőszénfűtésű kohók, huták üzemeltetése. Salgótarján és Ózd helyén akkoriban még csak apró falvak feküdtek. Azonban

a fokozatosan fejlődő kőszénbányászat és a ráépülő feldolgozóipar hatására a népesség is növekedésnek indult, főleg a más vidékről betelepülő, munkaerő céljából érkezett emberek miatt. Miskolc kedvező fekvésének következtében már ekkor mezőváros volt (Búza tér, malmok), azonban ugyanez a tendencia ott is megfigyelhető, csak egy nagyságrenddel nagyobb értékekkel. A történet fontos részét képezi a Gömör-szepesi érchegység. Itt alakultak a Felvidék nagy bányavárosai Besztercebánya és Selmecebánya. Azonban bányái a 19. század derekára már javarészt kimerültek (Réti, 1977; Patvaros tsa, 1986; Szvircsek, 1998). Kisebb ércbányákat nyitottak még ekkor így a mai Magyarország területén található Rudabányát. Az érchegységben bányászott érceket átszállították a kőszénmezők közelében épített széntüzelésű kohókba további feldolgozásra. Trianon után az érchegység bányatermékei és több fontos feldolgozó üzem (Salgótarján, Ózd, Miskolc) külön országba kerültek.

A hazai kőszénbányák nagy része ma már mélyművelésű, emiatt többségüket bezárták, mert egyre drágább a kitermelésük és a környezeti károkozásuk pl. a folyamatos és esetenként nagy volumenben szükséges rétegvíz-kiszivattyúzás miatt (https://hu.wikipedia.org/wiki/Eocén_program).

A bányák kimerülése a rájuk épülő feldolgozóipar hanyatlását vonhatja maga után. A nógrádi és borsodi kőszénbányák nagy részét az 1990-es évek közepén bezárták.

2.7. A térszerkezet változása a rendszerváltás után

A rendszerváltás okaiként feltehetően több gazdasági, társadalmi és politikai ok is feltehető. Én itt főleg a gazdasági okokra térek ki. A fő gazdasági ok, ami a Szovjetunió felbomlásához vezetett az egészen az 1973-as olajválságig vezethető vissza. Az 1973-as olajválság, vagy olajárrobbanás az 1973 október 17-én kezdődő olajár emelkedés volt, amely esemény 1979-ben megismétlődött és az olaj ára még feljebb szökött (https://hu.wikipedia.org/wiki/1973-as_olajválság). Az 1973-as esemény oka a jom kippuri háború volt, amelyet Izrael vívott egyes arab államok Egyiptom és Szíria vezette koalíciója ellen. Az OPEC arab államai bejelentették, hogy beszüntetik az olajexportot, az Izraelt támogató országok részére (https://hu.wikipedia.org/wiki/Jom_kippuri_haboru). Az olajembargó 1974 márciusáig tartott, az olaj ára azonban már sosem érte el újra az 1973 előtti árat. Következik ez abból a közgazdaságtani megfigyelésből, hogy az árak lefelé többnyire rugalmatlanok. Az olaj árának globális emelkedése tovább növelte és gyorsította a globális inflációt. A nyugati

államok többsége erre az eseményre innovációval reagált. A Szovjetunióban és a hozzá tartozó szocialista országokban ez az innováció nem valósult meg. Az inflációt ezek az országok nem engedték szabadjárá, az által, hogy főleg a lakossági, fogyasztói piaci árakat fixen tartották. Így elfojtott, rejtett infláció alakult ki. Az infláció a gyárak költségeiben realizálódott. Így 1973-tól kezdődően a termelés ezekben a volt szocialista országokban állami támogatással ment. Amely támogatás mértéke a 80-as évek végére elérte a GDP 15%-át (Erdős, 1998). Ez a Szovjetunió és a volt szocialista országok eladósodásához vezetett. Több politikai (pártvezetők halála, majd tagállamok kilépése a Szovjetunióból), társadalmi (akarat), ipari (Csernobili atomkatasztrófa) és gazdasági események után 1991. december 31. dátummal a szovjet parlament kimondta a Szovjetunió megszűnését (https://hu.wikipedia.org/wiki/A_Szovjetunió_felbomlása). 1989. október 23.-án kikiáltották a Magyar Köztársaságot az 1989. október 18.-án megalkotott és 1989. október 23.-án hatályba léptetett 1989. évi XXXI. törvény alapján ([https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Köztársaság_\(1989-\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Köztársaság_(1989-))). Érdekesség, hogy a maastrichti szerződés 1993. november 1-ei hatályba lépése értelmében megalakult az Európai Unió az Európai Közösségek jogutódja (https://hu.wikipedia.org/wiki/Maastrichti_szerződés).

Egy unió megszűnt és egy másik unió megszületett.

A rendszerváltás után a 90-es években elszabaduló infláció (Erdős, 1998), a termelő egységek csődjei következtében elburjánzó munkanélküliség különösen mélyen érintette mind Magyarországot, mind Nógrád vármegye és ezen belül Salgótarján lakosságát. Mindezek következtében, ezen eseményekkel párhuzamosan bekövetkezett egyfajta konjunkturális szerkezetváltás is, áthelyeződtek a termelési központok (nehézipari központok helyett, szolgáltatói központok, eltérő infrastruktúrális igényekkel), a termelés szerkezete átalakult (erősödő terciér szektor, azaz a szolgáltatások, vagy a fordista berendezkedés posztfordistává alakulásának felerősödése), a kereskedelem iránya (jellemzően a keleti, orosz piacok felől a nyugati és egyéb piacok felé) módosult Kelet-Közép-Európa nagy részén, köztük Magyarországon is (Lengyel és tsai, 2022).

3. Anyag és módszerek

A vizsgált terület, Nógrád vármegye északi három járásának (Balassagyarmati, Szécsényi, Salgótarjáni) részletes bemutatása az előző fejezetben található. Azért e három járást vizsgálom részletesen, mert ide kötnek személyes emlékeim, kapcsolataim

E dolgozathoz kapcsolódó kutatás négy részből áll, két primer és két szekunder kutatási részből. A primer kutatás az első kézből való kutatás, vagyis a kutató maga szerzi be az adatokat. A szekunder kutatás másodkézből való kutatás, vagyis mások által gyűjtött adatokkal dolgozunk tovább.

Az első primer kutatás során online kérdőíves felmérést végzek Nógrád vármegyei, többnyire Salgótarjáni járási lakosok körében. A kérdőívet mellékletben is csatolom a dolgozathoz, valamint az eredmények fejezetben a szükséges mértékig bemutatom az eredmények értelmezhetősége kedvéért. A kérdőív témáját tekintve megegyezik a dolgozat témájával, tehát társadalmi-gazdasági kérdéseket tartalmaz. A kapott eredményeket további statisztikai vizsgálatoknak vetem alá és megvizsgálom azt is, hogy milyen hasonlóságot mutat a szekunder kutatások eredményeivel.

A második primer kutatás interjúk készítése, amelyek alanyai gazdasági szereplők (gyárak képviselői), polgármesterek, helyi lakosok és gazdasági szakemberek, tanárok lesznek. Az interjúk során kapott válaszokat összevetem az többi kutatásom eredményeivel.

Az első szekunder kutatás során KSH (központi Statisztikai Hivatal) adatok alapján végzek elemzést általam meghatározott mutatók (változók) szerint a vármegyék társadalmi-gazdasági versenyképességére fókuszálva. Az általam meghatározott mutatók részben hasonlítanak a HDI-t (Human Development Index) alkotó mutatókhoz. Az elemzést az IBM SPSS Statistics szoftver segítségével végzem. Faktor és klaszteranalízist végzek az adatokon, hogy minél több mutatót figyelembe véve tegyem láthatóvá a vármegyék közti különbségeket.

A második szekunder kutatásban Nógrád vármegye és Salgótarján néhány gazdasági adatának (pl. a munkavállalók megoszlása gazdasági ágazonként változása időben) időbeli változásait figyelem meg és teszem láthatóvá több évtizedre visszamenőleg.

Hipotézisek megfogalmazása:

1. A Nógrád vármegyei lakónépesség körében alacsony a felsőoktatási intézményt végzettek száma (diplomások aránya), továbbá a vármegyében kevés a felsőoktatási intézmény.
2. Nógrád vármegyében élők szkeptikusak a vármegye jövőbeni gazdasági felemelkedését illetően.
3. A Nógrád vármegyei lakosok kevesebb vállalkozást működtetnek más magyarországi vármegyékhez viszonyítva.
4. Nógrád vármegyében nem történt meg a valódi gazdasági szerkezetváltás 2023-ra vonatkoztatva.

4. Eredmények

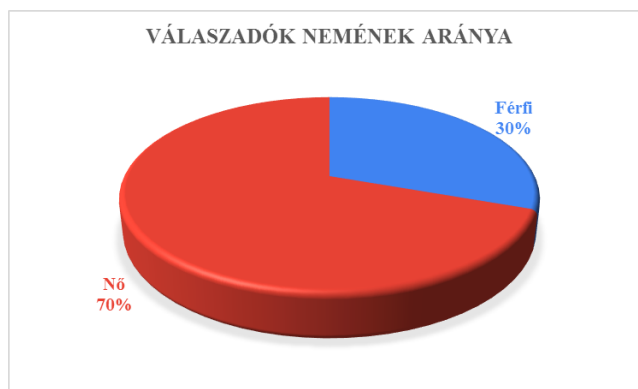
E fejezet a fent részletezett kutatások eredményeit tartalmazza. Az első alfejezet a primer kutatások eredményeit, a második alfejezet pedig a szekunder kutatását.

4.2. Primer kutatás

Ebben az alfejezetben részletesen bemutatom egy Nógrád vármegyével kapcsolatos online kérdőíves felmérés és néhány szintén Nógrád vármegyéről szóló interjú eredményeit. A kérdőív kérdéseit a megelőző szakirodalmi kutatás eredményeként állítottam össze.

4.2.1. Kérdőíves felmérés eredményei

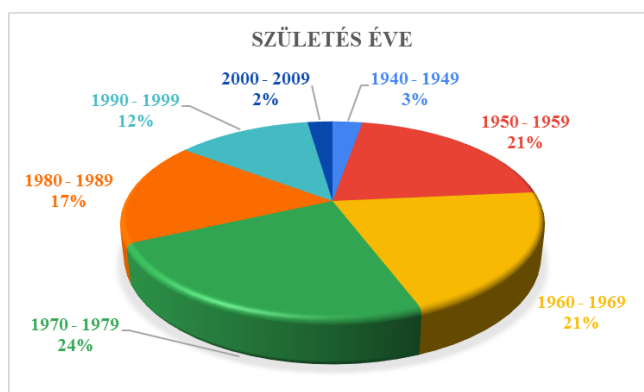
A fentebb hivatkozott online kérdőíves felmérésre 2022 novembere és 2023 február között került sor. A kérdőív a Google Űrlapok felületen készült és volt elérhető. Az online kérdőív terjesztését a Facebook-on végeztem a vizsgált járások településeinek csoportjai körében. Sok ismerősöm él Nógrád megyében, ezért azt hittem, hogy a kérdőívezés online formában zökkenőmentesen fog menni. Azonban ez akadályokba ütközött. A kérdőívet viszonylag kevesen töltötték ki, mindössze 243-an a Salgótarjáni, a Szécsényi és a Balassagyarmati járásokból, tehát becslések szerint olyan 112000 főből. Ez a vizsgált terület népességének mindössze 0,22%-a. A következőkben ezeket elemzem és megpróbálok kihozni belőle valami relevánsnak tekinthető eredményt. A kérdőív utolsó négy kérdése egy SWOT analízis alapja. A SWOT egy csoportos, több ember véleményén alapuló elemzési technika, amely során az erősségeket (Strengths), gyengeségeket (Weaknesses), lehetőségeket (Opportunities) és veszélyeket (Threats) gyűjtjük össze. Majd ezek egymással való viszonyát vizsgáljuk. A SWOT elemzés a stratégiaalkotás egyik alapja.



7. ábra: a kérdőívet kitöltők nemének aránya

Forrás: saját szerkesztés (2023)

Az első kérdés a kitöltők nemére vonatkozik (7. ábra). A kitöltők 70 százaléka nő volt, ezt az eredményt annak tudom be, hogy a nők empatikusabbak. Mindezekből következően a férfiakat kevésbé érdekelte a kérdőív kitöltése.



8. ábra: a kérdőívet kitöltők születésének éve

Forrás: saját szerkesztés (2023)

A kérdőívet az 1950-es, 60-as, 70-es, 80-as években születettek töltötték ki leginkább, tehát a 35-40 éves feletti korosztály. Úgy látszik, hogy az érettebbnek tekinthető, aktívan dolgozó, vagy már nem dolgozó korosztály érezte inkább fontosnak a kérdőív kitöltését. Valószínűleg azért, mert ők aktív részei a gazdaságnak, maguk is háztartást vezetnek és ebből következően a saját maguk is érzik e kérdések súlyát.



12. térkép: a kérdőívet kitöltők otthonául szolgáló település neve

Forrás: saját szerkesztés QGIS szoftverrel (2023)

A kitöltők otthonául szolgáló település nevét tekintve legnagyobb részben a három vizsgált járásból tevődik össze a válaszadók csoportja (12. térkép). Azonban néhány kitöltő a többi Nógrád vármegyei járásból is szerepelt. A nagyobb lélekszámú települések, mint Salgótarján és Balassagyarmat nagyobb súllyal jelennek meg a kitöltők csoportjában. A térképen a települések helyét jelölő kör mérete arányos az adott településről származó kitöltők számával. A kitöltők területi elhelyezkedéséről elmondható, hogy elég sok pontját, települését lefedik a vizsgált területnek. Ez segítheti a legalábbis területileg reprezentatív rálátást a vizsgált területre és a vármegyére.

A kitöltők iskolai végzettségét tekintve (9. ábra) nagyobb részük felsőfokú végzettséggel rendelkezik, azonban több mint 90%-uk minimum középiskolai végzettséggel. Az első megállapítás, miszerint a kitöltők nagyobb része, több mint fele rendelkezik felsőfokú végzettséggel szerintem két okra vezethető vissza, egyrészt ők is írtak szakdolgozatot, vagy diplomamunkát így együtt éreztek a dolgozat írójával, a dolgozat írásának fontosságával. Másik oldalról talán ők jobban átértékelték a kérdések súlyosságát a vármegyét tekintve szem előtt. Szumma szummárum az iskolázottabb embereket jobban érdekelte a kérdőív kitöltése. Ez még azzal is összefüggésbe hozható, hogy a kevésbé iskolázott emberek esetleg kevésbé

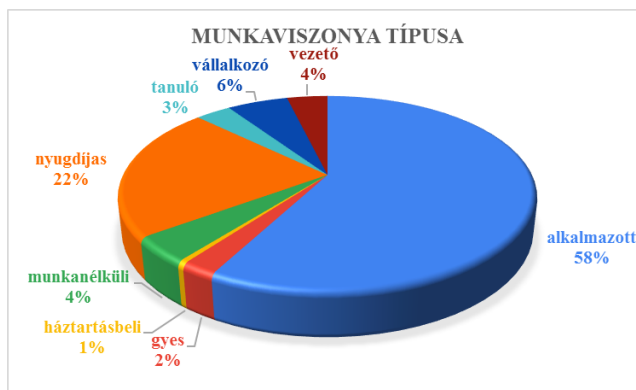
férnek hozzá az internethez, illetve kevésbé olvasgatnak ilyesmit. A későbbiekben a szekunder kutatásoknál látszani fog, hogy ez az eredmény mennyire nem reprezentálja a vármegye valós adatait.



9. ábra: a kérdőívet kitöltők legmagasabb iskolai végzettsége

Forrás: saját szerkesztés (2023)

A kérdőívet kitöltők munkaviszonytípusát tekintve (10. ábra) a legtöbbjük alkalmazott, vagy nyugdíjas, mint ahogy ez már a születési évekből is kiderült. Mivel azt feltételeztem, hogy az aktív korosztály nagy része nem vezető, vagy vállalkozó. Szerintem a vezetők, vagy a vállalkozók kevésbé foglalkoznak kérdőívek kitöltésével.

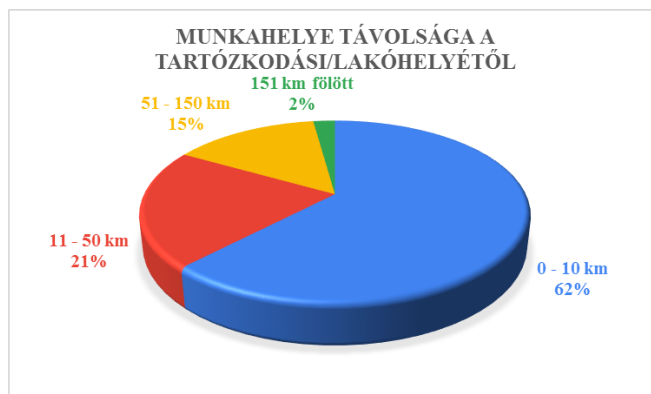


10. ábra: a kérdőívet kitöltők munkaviszonyának típusa

Forrás: saját szerkesztés (2023)

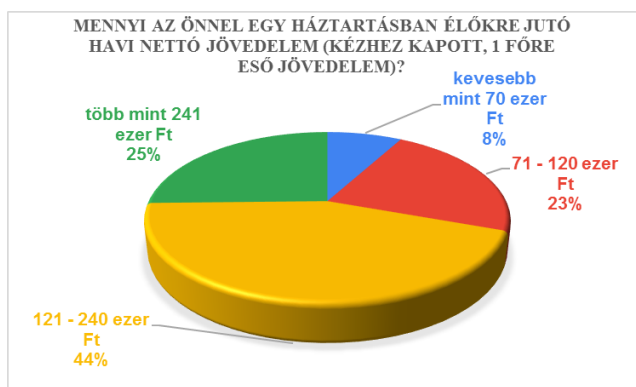
A kérdőívet kitöltők munkahelyének távolsága a tartózkodási/lakóhelyétől (11. ábra) kérdés eredeti célja az volt, hogy bemutassam, hogy milyen sokan ingáznak nagyobb távolságokra

a vármegyében, vármegyéből. Azonban a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezőkre és a nőkre ez kevésbé jellemző. A kitöltők több mint 60%-a kevesebb mint 10 km-re dolgozik az otthonától.



11. ábra: a kérdőívet kitöltők munkahelyének távolsága a tartózkodási/lakóhelyétől

Forrás: saját szerkesztés (2023)



12. ábra: a kérdőívet kitöltőkkel egy háztartásban élőkre jutó havi nettó jövedelem

Forrás: saját szerkesztés (2023)

A kérdőívet kitöltővel egy háztartásban élőkre jutó havi nettó jövedelem (12. ábra) kérdésre szintén nem a megyét reprezentáló válaszokat kaptam. Ezt megint a válaszadók diplomás többségének tudom be.

A kérdőív első szakasza itt ér véget. E kérdésekben inkább a kitöltők 'kemény' ismerveit gyűjtöttem össze. Ezekből hozzávetőlegesen levonható az a következtetés, hogy a kérdőívet nagyobb részben Észak-Nógrád megyében élő, iskolázottabb, alkalmazott, vagy nyugdíjas nők töltötték ki.



13. ábra: a kérdőívet kitöltők vállalkozással kapcsolatos kérdésre adott válaszáinak aránya

Forrás: saját szerkesztés (2023)

A következő kérdés, hogy a kitöltő lenne-e vállalkozó (13. ábra). E kérdés nagyon fontos, ugyanis a fejlődéshez tudás, hit, akarat és vállalkozás kell. Várhatóan tartottam, hogy a többség nem lenne vállalkozó. Sőt még kevésnek is tartom a nem válaszok arányát, ismerve a megyei vállalkozásszámadatokat.



14. ábra: a kérdőívet kitöltők háztartásban termelt élelmiszerekkel kapcsolatos kérdésre adott válaszáinak aránya

Forrás: saját szerkesztés (2023)

A 14. ábrán látható kérésre adott válaszok, vagyis, hogy háztartásában termel-e élelmiszert. Fontos ez azért, mert a mai válságokkal teli világban nagyobb létbiztonságot ad, ha az ember legalább részben magának termel élelmiszert. A válaszadás eredményét jónak értékelem fele

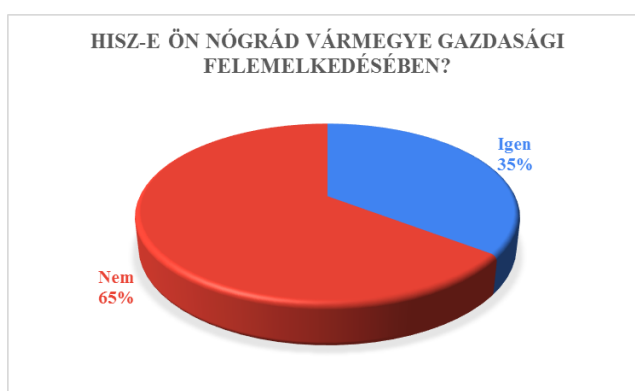
részben igen, fele részben nem. Szerintem ez nem reprezentálja a megyét, mivel az útról nézve a legtöbb kert nincs megművelve.



15. ábra: a kérdőívet kitöltők háztartásában termelt élelmiszerek megoszlása

Forrás: saját szerkesztés (2023)

A kérdőívet kitöltők csoportjának azon fele, amelyik termel háztartásában élelmiszert a következő válaszokat adta, arra a kérdésre, hogy milyen élelmiszert termel háztartásában (15. ábra). Ezt az arányosságot én reálisnak érzem saját tapasztalataim alapján. A válaszadók 52%-a zöldséget termeszt. Ami nem meglepő, hiszen ezek mindennapi étkezésük szerves részei (kellene, hogy legyenek). 35%-ban gyümölcsöt, vagy gyümölcsöt is termelnek. Itt ezt nem választottam külön. A fennmaradó rész az állati termékek mindössze tizede a növényi eredetű termékeknek. Ami szerintem szintén érthető, mivel az állatok több törődést igényelnek, míg a növények időnként magukra hagyhatók.



16. ábra: a kérdőívet kitöltő hisz-e Nógrád vármegye gazdasági felemelkedésében

Forrás: saját szerkesztés (2023)

Egy újabb nagyon fontos kérdés, a hit, hiszen hit nélkül nincs cselekvés (16. ábra). Vagyis, ha valaki nem hiszi el, hogy valami lehetséges, megvalósítható, elérhető, megtehető akkor bele sem kezd. Tekintve, hogy a válaszadók nagyobb része 'értelmiségi', vagy iskolázottabb, ez elég szomorú eredmény. Akkor mit várjunk a kevésbé iskolázottak többségi táborától. Szerintem ez az ábra jól tükrözi a vármegye rossz eredményeinek egyik fő okát.



17. ábra: a kérdőívet kitöltők válasza arra a kérdésre, hogy tanulnának-e tovább, ha jó tanulmányi eredmény esetén fizetnének érte?

Forrás: saját szerkesztés (2023)

Arra a kérdésre, hogy a kitöltő tanulna-e tovább, ha jó tanulmányi eredmény esetén fizetnének érte elég sok igen válasz érkezett 65%. Ezt részben annak tudom be, hogy eleve iskolába többet járt emberek a kitöltők, tehát könnyen veszik az iskolát, vagy szeretnek oda járni. További lehetőség a kérdés pozitív sugallata.



18. ábra: a kérdőívet kitöltők válasza arra a kérdésre, hogy van-e közeli, munkanélküli rokonuk?

Forrás: saját szerkesztés (2023)

A kérdőív SWOT előtti szakaszának utolsó kérdése elég egyszerű 'mi az első szó, ami eszébe jut Nógrád vármegyéről'. A válaszokat egy szófelhőben ábrázoltam. A szófelhőben a szavak mérete, nagysága egyenesen arányos a válaszokban adott gyakoriságukkal. A legtöbbet leírt szó a 'Szép' lett.

<p><u>Nógrád vármegye erősségei:</u> Szép természeti adottságok, táj Népi hagyományok Aprófalvak sokasága Várak, kastélyok, kúriák Mező-, Erdőgazdasági tevékenységek Közeli szlovák határ Budapest közelsége Néhány erős középiskola Fejlődni akaró városok Barátságos, szorgalmas, dolgos emberek Olcsó munkaerő</p>	<p><u>Nógrád vármegye gyengeségei:</u> Értelmisség hiánya Alacsony iskolázottság Felsőoktatási intézmény hiánya Munkahelyek hiánya Sok hátrányos helyzetű család Elvándorlás Rossz utak, vasutak Üzletek, infrastruktúra, egészségügy Rendezetlenség Szocializmus maradványai Depresszió Rossz megyei irányítás Elmaradottság Pénztelenség Negatív gondolkodás Kishitűség Szegénység Előregedés Lepusztult ipar</p>
<p><u>Nógrád vármegye lehetőségei:</u> Szlovák határ közelsége Turizmus, vendéglátás, szolgáltatás Az erősségek kihasználása A természeti környezet Mező-, erdőgazdálkodás Az emberek Kereskedelem Főváros közelsége Munka és akarat Oktatás Szabadidősportok</p>	<p><u>Nógrád vármegyére veszélyei:</u> Bűnözés Elvándorlás Előregedés Hátrányos helyzetű családok számának növekedése Elszegényedés, gettósodás, mélyszegénység Hagyományok kihalása Munkanélküliség Tanulatlanág Elbutulás, eltunyulás Széthúzás Negatív gondolkodás</p>

3. táblázat: a kérdőívet kitöltők SWOT kérdésekre adott válaszai alapján készült SWOT tábla

Forrás: saját szerkesztés (2023)

A kitöltők fentebb már tárgyalt kemény ismerveit (a kérdőívet nagyobb részben Észak-Nógrád megyében élő, iskolázottabb, alkalmazott, vagy nyugdíjas nők töltötték ki) tekintve

úgy gondoltam, hogy a csoport válaszai a SWOT-ban lesznek erősek. Ez annyira nem valósult meg, mint amennyire számítottam rá.

A SWOT elemzése során összevetjük az erősségeket a lehetőségekkel, mert ezek a kulcs sikertényezők, a gyengeségeket pedig a veszélyekkel, mert ezek a gyilkos faktorok (4. táblázat). Az erősségek között első helyen szerepel a szépség, a természeti környezet, ami a lehetőségek között is szerepel. Ugyancsak szerepel a főváros, vagy a határ közelsége mindkét helyen. Ezek nyilván lehetőségek, azonban ahhoz, hogy ezek sikertényezőkké váljanak sokat kell tenni, fenntarthatóan gazdálkodni a javakkal. A gyengeségek és veszélyek is hasonlóan alakultak egymáshoz (persze ez következhet a kérdések helytelen megközelítéséből is). Mindenesetre az elvándorlás, az elöregedés és a szegénység terjedése mindenképpen súlyosan károsíthatja a vármegyét. A SWOT elemeket tekintve a vármegye egyik legveszélyesebb faktora a negatív gondolkodás! Amellyel én is teljes mértékben egyet értek.

4.2.2. Interjúk

4.2.2.1. interjú Ságújfalu (<https://sagujfalu.asp.lgov.hu/>) polgármesterével Szentes Attilával

Az első interjúra 2023. 02.17.-én került sor **Szentes Attilával Ságújfalu polgármesterével.**

Tisztelt Polgármesterúr, arra kérném, hogy röviden mutatkozzon be, majd mutassa be Ságújfalut is.

Jómagam Szentes Attila vagyok Ságújfalu község polgármestere az 1990-es első önkormányzati választások óta. Kecskemétre jártam főiskolára gépész szakra, majd Salgótarjánban dolgoztam gyártmányfejlesztési mérnökként. Ságújfalu egy kicsi, palóc település Nógrád vármegye északi részén Salgótarján és Szécsény között a 22 számú főút mellett, 1000 fő lakossal. Mondhatni egy általános fejlettségi szinttel. A település közhálózatai: víz-, gáz-, szennyvíz-, telefon- mindenhol elérhetőek, útjai kiépültek, felújítottak. A településről általánosságban azt lehet mondani, hogy becsült szinten 40%-a roma lakosságú. Munkahelyek Salgótarján, illetve Budapest felé érhetőek el. Helyben kevés munkahely van. A termőföldek nem a túl jó minőségű, elég gyenge aranykoronájú. Elég sok gondunk volt a rendszerváltás óta is és újabban a rezszi kigazdálkodása miatt is. Mostanában a legnagyobb gondunk a település üzemeltetéséhez kapcsolódó rezsiköltségek (fűtés,

villany). Például a múlt havi közvilágítás 1200000 Ft-ba került, ezzel szemben tavaly egész éves díj 3000000 Ft volt. Ezeket az önkormányzat jelenleg nem tudja, nem képes kifizetni. Reményeink szerint kapunk majd hozzá plusz állami segítséget, mert így a csőd felé közelít Ságújfalu. Akárcsak a hasonló nagyságú települések majdnem mindegyike.

Mit gondol Ön Nógrád vármegyéről és annak gazdasági helyzetéről? Akár helyi példákon keresztül.

Hogy én mit gondolok az egy jó kérdés, azonban amit a statisztika és az országos adatok mutatnak az az, hogy Nógrád vármegye sajnos gazdasági mutatók tekintetében az utolsó helyek egyikén, vagy az utolsó helyen kullog. Ez igaz az egész megyére, különösen a mi kis térségünkre, Salgótarján és környékére. A rendszerváltásig, Salgótarján, mint egy ipari város, Nógrád vármegye, mint a Nógrádi szénmedence színhelyeként működött, egy elég fejlettnak mondható iparral, bányászattal rendelkezett. A rendszerváltás után azok a cégek, amik a Salgótarján és környékén a foglalkoztatást biztosították megszűntek, becsődöltek, az összes bányát bezárták. A rendszerváltástól kezdve lassan eltelt már 30 év, de nem lábaltunk ki, Nógrád vármegye nem lábalt ki ebből a súlyos veszteségből.

Ön szerint mik Nógrád vármegye erősségei? Amire lehet építeni a jövőt.

Hát ez is fogós kérdés, mert ugye 30 éve építjük és nem épült még az a jövő. Amiért Nógrád vármegyében érdemes élni, vagy lenni az a gyönyörű táj, gyönyörű vidék, a legerdősültebb megye, Nógrád vármegye, hegyek-völgyek-erdők. Turisztikai szempontból a váraink, a végváraink, a kastélyok, épületek is kiemelendők. Ahol most vagyunk az is egy 1770-ben épült Kubinyi-Prónay Kastély. Tehát turisztikai szempontból is érdemes lenne ilyen szempontból komolyabban foglalkozni. Mostanság az energiaválság kapcsán ismét szóba került az a szén vagyon, amely található a Nógrádi hegyek alatt. Amióta a 21. számú főút négysávos gyorsforgalmi út lett azóta Budapestet gyakorlatilag egy óra alatt el lehet érni. Emiatt sok cég számára Nógrád vármegye is célterület lehetne.

Azt olvastam az interneten, hogy az M2-es autótutat tovább építenék az országhatárig, hogy ott csatlakozzon a szlovákiai úthálózatba. Erről mi a véleménye?

Ez szintén egy nagyon pozitív fejlesztés, hogy ha ez megvalósul. Jelenleg a Budapestet Váccal összekötő M2/A autótút üzemel és valóban a fejlesztési tervek között szerepel az autótút Váctól Rétságon keresztül a szlovákiai Ipolyság településig való kiépítése. Nógrád vármegye nyugati része egy picivel most is fejlettebb, mint itt a keleti rész. Tehát a Vác

fölötti rész, így Rétság, a Rétság ipari parkkal jelentős fejlődésen ment keresztül. Rétság lakossága az elmúlt években jelentősen növekedett az ipari betelepülések és Budapest közelsége hatására. Balassagyarmat számára is fejlődést hozhat a tervezett autópálya bővítése. Természetesen az egyik legnagyobb pozitívuma az észak-déli kereskedelem erősödése lehetne Szlovákián keresztül Lengyelországgal, az északi kikötők felé. Ez egy óriási fejlődés lehetne az biztos.

Ön szerint mik Nógrád vármegye gyengeségei?

Sajnos gyengeségből van jelenleg több. Pl. a termőföld Nógrád vármegyében elég gyenge. A szántóföldi művelés a vármegye déli részein fejlettebbek. Nálunk inkább az erdőművelés az erősebb. Ennek például az is az előnye a jelenlegi energiaválság kapcsán, hogy mi, az önkormányzati hivatal is fafűtésre álltunk át és gyakorlatilag helyben van a tűzifa.

Gyengeség még továbbá a fiatalok elvándorlása. Nógrád vármegyében nincsen felsőfokú oktatás. Gyakorlatilag azok a fiatalok, akik főiskolára, egyetemre kívánnak járni azok már kirepülnek a megyéből és nagyon kevés azoknak a száma, akik visszajönnek ide Nógrád vármegyébe. Mert sokan ott találják meg leginkább a számításukat, ahol addig tanultak, Budapest és környéke, nagyobb városok. Sajnos ebből a szempontból kiüresedik a vármegye. Amint már említettem a munkahelyek száma is elég kevés. Illetve ami van az zömében összeszerelő betanított munka. Azok az ipari fejlesztések, amik ország szinten vannak azok Nógrád vármegyét valahogy mindig elkerülik. Korábban is, most is sajnos.

Ön szerint mik Nógrád vármegye lehetőségei?

Egyrészt Budapest közelségének a kihasználása, ahogy az előbb említettem az az egy óra távolság manapság már nem idő. Vannak budapesti ismerőseim, akik arra panaszkodnak, hogy Csepelről, ahol ő lakik a város másik végébe másfél óra alatt jut át. Ennyi idő alatt lazán Budapestre érek. Tehát Budapest ipari, munkahelyi vonzását valamilyen módon kihasználni. Mert közel vagyunk.

A másik vonulatot is érintettük már az előbb, a nemzetközi. Mi a Szlovák határ mellett lakunk közvetlen. Ságújfalutól maga a határ egy tíz kilométer. Annak a lehetősége, hogy a Szlovák-Magyar kapcsolatokat, Visegrádi országok közelségét kihasználjuk. Lengyelországba én innen előbb kiérek, mint mondjuk Szegedre. Tehát olyan a határokon

átnyúló kapcsolati rendszert kiépíteni, illetve gazdaságerősítést csinálni, amiből ez a térség is tud profitálni. Mi is, meg a Szlovák oldalon is, hiszen ott is magyarok élnek egyébként.

Ön szerint mik a Nógrád vármegyére leselkedő veszélyek?

Különösen kiemelendő az elvándorlás, főleg a fiatalok, képzett fiataloknak az elvándorlása. A települések elöregedése. A szociálisan hátrányos helyzetű, zömében etnikai származású lakosok arányának a növekedése. Mindezek amíg a gazdaság valamilyen módon nem tud erősödni, addig ezek a trendek folyamatosan, az országos szinttől sokkal erőteljesebben fognak jelentkezni Nógrád vármegyében.

Mi az első szó, ami eszébe jut Nógrád vármegyéről?

Szép természeti környezet. Érintetlen, mert nincsenek nagy szennyező ipari üzemek, amiért az egyik szemem sír, a másik meg örül. De valóban azt tudom mondani, hogy aki ki akar kapcsolódni és szépet akar látni az Nógrád megyében biztosan megtalálja azt.

Szeret-e Nógrád vármegyében élni? Miért?

Természetesen igen! Jómagam Kecskemétre jártam főiskolára, Kecskemét egy gyönyörű város. Csúnya ezt mondani, azonban sokkal szebb, mint a szülővárosom Salgótarján. De, amikor elhagytuk a Kecskemét vége táblát, akkor ott az alföld lapos, sík vidékén én, mint egy hegyi ember nem találtam föl magam, elvesztem. A Kecskeméti főiskolai barátaim nagy része azok alföldiek, amikor eljöttek hozzánk látogatóba, nem nagyon jártak még Nógrád vármegyében. Valahogy kiesünk az ország vérkeringéséből, aki bárhol jön, kivéve Borsod és Heves, az Budapesten jön keresztül és Budapesten az emberek megállnak, nem jönnek tovább Nógrád megyébe. Visszatérve a főiskolás barátaimra, amikor meglátogattak itthon, 3-4 napon át hoztuk-vittük őket itt a környéken, mert annyi itt a látnivaló. „Van ilyen szép Magyarországon? Van, itt van a szomszédban.”

Jó-e, érdemes-e Ön szerint falun élni manapság (2023-ban)?

Ez egy érdekes gondolat. Van az a mondás, hogy „**a várost az ember teremtette, a falut a Jóisten**”. A falu az mindig egy picit olyan természetközeli, emberibb lakóhely volt.

Mindig is jóvolt, érdemes volt nehezebb volt, mint városban élni. Gyakorlatilag itt másabb a természeti, emberi környezet, az embernek szomszédai vannak, akivel baráti viszonyokat ápol. Ismeri a fél falut az ember. Mindenkinek van egy kis kertje, egy kis zöldséges, egy kis gyümölcsös, ami mind-mind plusz munkával jár. Nem magától terem egy zöldséges, az a tyúkocská, vagy nyuszi, vagy bármi, ami a kis ólban van azzal foglalkozni kell. A napi munka mellett még egy plusz otthoni, második műszakot kell lehúzni. De hát ennek megvannak a pozitív dolgai is hiszen amit magának termel meg valaki az a mai világban szinte megfizethetetlen. Faluban más egy kicsit a környezet, mások a közösségek, talán egy kicsit emberibb kapcsolatok alakulnak ki, mint egy vad, idegen városban. Úgyhogy érdemes faluban élni. Mindenkit biztatók rá, hogy költözzön egy szép kis faluba.

Mit gondol Ön a digitalizációról, az okos falu programról? Van-e példa erre Ságújfaluban?

Nehéz kérdés, mert egy kicsit olyan természetidegen ez a téma, az előbb éppen arról beszéltünk, hogy a falu az egy természetközlebbi együtt élési mód, mint egy város. De igen, a technika, a technika fejlődése az nem kikerülhető, nem lehet becsukni a szemünket, befogni a fülünket, mert a világ akkor elmegy mellettünk. Ságújfaluban azok az infokommunikációs technológiák -amik a városban- kicsi részben meg vannak. Pl. internetkapcsolati lehetőségünk Ságújfaluban van öt szolgáltatónál is, kábel és szórt is. A nagy telefontársaságok elérhetőek itt a világvégi kis faluban. Az 5G hálózat még nem elérhető. Vannak olyan településrészek, ahol a hegyek miatt a szórt sugárzás nem elérhető. Számítógéppel már majdnem minden család rendelkezik, a fiataloknak van okostelefonjuk. Van több freewifi vételi lehetőség a faluban, amit az önkormányzat biztosít. Ahova bárki elmehet és tud internetezni az adott korlátok között, tehát nem lehet rajta mindent elérni, de ingyen tudja használni a lakosság. Azonban nem szabad megfeledkeznünk az idősekről sem, akiknek nincsenek infokommunikációs eszközei. Ahogy az önkormányzat is mindent áthelyez digitális felületre, weblapra, facebook oldalra, ott közlünk minden híreket. A fiatalok megtalálják a híreket, de az idősebbek nem. Tehát most nekünk párhuzamosan kell sok mindent csinálni, a digitális felületek mellett, papír alapon kinyomtatva, eljuttatni az információkat az idősek részére.

Ön a rendszerváltás óta polgármester itt Ságújfaluban. Visszaemlékezve melyik volt a legnehezebb időszak a falu életében? ..és mik voltak a legszebb események?

Igen 1990 szeptember 30.-án volt Magyarországon az első szabad önkormányzati választás. Jómagam azóta vagyok polgármester. Én akkor 24 éves voltam, amikor megválasztottak polgármesternek. Őszintén megmondom, hogy nem tudtam, hogy mit vállalok. Nem tudtam, hogy mi az, hogy polgármesterség, ahogy említettem nekem gépész végzettségem van, én gyártmányfejlesztő mérnökként dolgoztam Salgótarjában. De hát úgy gondolták akkor a falu lakosai, hogy egy fiatal, negatív múlttal nem rendelkező, viszonylag mondhatni szerénytelenül, hogy értelmes emberre bízzák a település vezetését. Valóban eltelt azóta lassan 8 ciklus és hát eddig mindig úgy alakult, hogy engem választottak polgármesternek. Voltak olyan választások, amikor több jelölt is volt, egyetlen egy, a legutolsó, amikor nem volt más jelölt csak én. Tehát az utolsót nem számítva mindig meg kellett mérettetni magát az embernek. Hogy hogy dolgozott, hogy látják a lakosok és eddig mindig úgy alakult, hogy az én nevem mellé tették zömében az x-et.

Hogy mi volt szép vagy jó. Az önkormányzatiság, mint olyan a kezdetek kezdetén azért más volt, szabadabb, önállóbb gondolkodással, gazdálkodással működő rendszer volt, mint mostanság. Most egy kicsit, hogy úgy mondjam a pénzügyi gondok egy kicsit elhatalmasodnak. Persze a legnehezebb volt mindjárt az első év, mindjárt az első ciklus. A tanácsi rendszerről áttérni egy önkormányzati rendszerre, majdnem azt mondom -nem egészen így igaz-, hogy a semmiből kellett valamit csinálni. Az nagyon nehéz volt. Utána következett még egy nagyon nehéz időszak a Bokros-csomag idején. Hasonló gazdasági megszorítások voltak akkor is és hát nagyon nehezen élték túl az önkormányzatok. Most pedig szintén nehéz a rezsiköltség kigazdálkodása. Hiszen azok a kicsi önkormányzatok, mint Ságújfalu, nem nagyon rendelkeznek saját, önálló bevétellel. Tehát nincsenek nagy ipari telepeink, nincsenek nagy vállalkozások, akik helyi adóval tudnák segíteni, támogatni a napi működésnek a dolgait. Így gyakorlatilag, szinte majdnem, hogy azt mondom, hogy az állami költségvetés az, ami az önkormányzat napi működését, a feladatainak az ellátását finanszírozza. Fejlesztéseinket szinte kizárólag csak pályázati források igénybevételével tudjuk csak megvalósítani. Saját forrással nagyon minimálissal rendelkezünk.

Szép dolog viszont rengeteg minden történt, egy 30 év alatt egy pici, nógrádi bányász faluból, tulajdonképpen egy olyan kis települést sikerült itt közösen, sok sok embernek a munkájával létrehozni, ami egy kis gyöngyszem, egy élhető közösség itt a hegyek-völgyek között.

Még egy gondolat jutott az eszembe, A gyermek. Ságújfaluban az intézményben van az a mondás, hogy a család szeme-fénye a gyermek. Itt nekünk az önkormányzatnak a szeme-fénye a gyermek intézmények. Iskola, nyolc osztályos általános iskola, igaz, hogy most már állami fenntartásban, de korábban az önkormányzat üzemeltette nagyon szépen. A legnagyobb intézményünk jelenleg egy 50 fős óvoda. Most is 52 fő beiratkozónk van.

4.2.2.2. interjú Víg Sándorral gépipari szereplővel

A második interjúra 2023.02.18.-án került sor **Víg Sándorral**, aki több alkalommal is ipari (főleg gépipari) szereplő volt a térségben.

Arra kérném, hogy röviden mutakozzon be, milyen kötődése van Nógrád vármegyéhez és mely cég telephelyének vezetője volt az elmúlt években.

Nevem Víg Sándor Salgótarjában születtem 1970-ben. Karancsságon nevelkedtem.

1988-ban érettségiztem a salgótarjáni Stromfeld Aurél szakközépiskolában, majd 1989-ben technikus bizonyítványt kaptam. Több évig Németországban CNC gépkezelőként, majd gépbeállítóként dolgoztam. 2002-2004-ig a salgótarjáni SAL-Kon Zrt kereskedelmi osztályvezetője voltam. 2004-ben szereztem meg mérnökinformatikus diplomámat.

2004-16 között egy német multinacionális nagyvállalat budapesti telephelyén, a Knorr-Bremse Vasúti Járműrendszerek Kft-nél outsourcing logisztikusként, kooperációs stratégiai beszerzőként majd outsourcing vezetőként dolgoztam.

2016 áprilistól a TarjánGép Kft telephelyvezetőjeként dolgoztam 2022 augusztusig, amikor végleg bezárásra került az üzem.

Milyen tapasztalatai voltak telephelyvezetőként Nógrád vármegyével kapcsolatban?

Pl. milyen a humánerőforrás? Milyen az infrastruktúra? Mennyire van periférián?

Sajnos ilyen téren nincs sok jó tapasztalatom Nógrád vármegyével kapcsolatban.

Mivel korábbi munkahelyemen a Knorr-Bremsénél beszállító fejlesztésével is foglalkoztam, így jelentős lemaradásokat láttam pl. Pest, Győr-Moson-Sopron, Fejér vagy Bács-Kiskun megyék cégeihez képest.

Legnagyobb probléma a nem túl jól képzett munkaerő, a megfelelő szaktudással rendelkező dolgozók nagyrésze elvándorolt Salgótarján és környékről, vagy naponta ingázik távolabbi megyékbe a jóval magasabb bérek miatt.

Azt a pár jó szakembert, aki maradt a környéken mindenáron próbálja megtartani az a néhány multi, amely még működik a vármegyében. A kisebb cégeknek esélyük sincs magas szaktudású munkaerőhöz jutni, így maguknak kell képezni a dolgozókat.

Korábbi kapcsolataim révén jólképzett CNC programozók, gépbeállítók valamint karbantartók próbálták meg átadni szaktudásukat a TarjánGép Kft.-nél kollégáinknak több-kevesebb sikerrel.

Az ügyesebb kollégáink a betanulásuk után 1-2 év szakmai tapasztalatot megszerezve külföldre vagy jobban fizető budapesti munkahelyekre távoztak.

Szintén nagy hátrányt jelent az elavult 15-25 éves CNC technológia használata.

A versenyszférában ezekkel a gépekkel nem lehet hosszú távon talpon maradni, és gazdaságosan működni. Ezek a gépek a modern technológiákhoz képest lassúak, karbantartásuk meglehetősen költséges. Amennyiben egy cég nem fejleszti gépparkját, nem fogja tudni kigazdálkodni a bér- illetve rezsiköltségek emelkedését.

Miután TarjánGéphez kerültem 3 év alatt 4 db modernebb CNC megmunkálóközpontot sikerült vásárolnunk, melyekkel a gépidőket jelentősen tudtuk csökkenteni. Az addigi 20-22 munkadarab helyett 26-28 db készült el műszakonként a modernebb gépek mindegyikén, ami napi szinten mintegy 150000 Ft extra profitot hozott a cégnek.

Ezen túlmenően a műszaki hibák miatti gépkiesés is jelentősen csökken, ami magával vonzza a kevesebb karbantartási költséget is.

2019-ben a cég története során először adott be pályázatot uniós támogatásra, melyet megnyerve esélye volt arra, hogy a legmodernebb technológiát hozhassuk Salgótarjánba.

Sajnos a lehetőséget már nem tudta kihasználni a cég, mivel legnagyobb vevőnk a budapesti Knorr-Bremse 2020 elején az élő megrendelések közel 50%-át azonnal törölte a pandémia miatti kínai rendelések visszavonása miatt, illetve második legnagyobb vevőnk a mátranováci Bombardier minden rendelést törölt, hiszen nekik is csak annyi munkájuk volt, hogy 3 napos munkahéten foglalkoztatták saját dolgozóikat hónapokon keresztül.

Mit gondol Nógrád vármegyéről, annak társadalmi és gazdasági helyzetéről? Pl. milyen és mennyire jelentős cégek vannak ott? Hogy élnek ott az emberek? Vannak-e specialitások?

Véleményem szerint Nógrád vármegye mind társadalmilag, mind gazdaságilag jóval elmarad az országos átlagtól. Ezt igazolja például az a nagymértékű elvándorlás Salgótarjából amely a rendszerváltás utáni években indult meg, azóta több mint 10000 fővel csökkent a város lakossága.

A régi nagy gyárak többségét (pl. Acélgár, Ötvözetgyár, Síküveggyár, Öblösüveggyár, BRG, Ruhagyár) illetve az összes bányát bezárták, melyek a lakosság megélhetését

biztosítani tudták, a néhány megmaradt és némileg átalakult nagyobb cég (Tűzhelygyár, Bányagépgyár, Ganz-Acélszerkezetgyár / Bombardier / most pedig Alstom) is sokkal kevesebb munkaerőt foglalkoztat, mint régebben.

A felszámolt nagy cégek helyére jóval kisebb cégek érkeztek Salgótarjánba.

Tudomásom szerint Nógrád vármegye jelenleg legjelentősebb cégei a balassagyarmati Mahle Hungary Kft, a salgótarjáni WAMSLER, és Mitshuba, a mátranováki Alstom, a pásztói EgloLux, a rétsági Hi-Lex, a берceli Nidec Hungary Kft illetve a Knaus Kft Nagyorosziban, országos viszonylatban ezek a cégek nem tartoznak a nagyobbak közé.

Ön szerint mik Nógrád vármegye erősségei?

Legnagyobb erőssége a természeti környezet, így a turisztikai fejlesztésekben jelentős potenciál lehetséges.

A humán erőforrás, a többségében szorgalmas, tanulni akaró emberek.

Ön szerint mik Nógrád vármegye gyengeségei?

Technológiailag fejletlen cégek, melyek zömében kis és közepes vállalatok,

Kevés a nagyvállalat.

A szakképzés terén is nagy lemaradásokat látok az ország más területeihez képest.

Ön szerint mik Nógrád vármegye lehetőségei?

A fejlesztések minden területen.

A középfokú oktatás színvonalának emelése.

A felsőfokú oktatás visszatérése a vármegyébe az Óbudai Egyetem részeként.

Ön szerint mik a Nógrád vármegyére leselkedő veszélyek?

Még nagyobb arányú elvándorlás a térségből.

A szakképzett munkaerőt megtartani képtelen cégek, mert más megyékben sokkal magasabbak a bérek.

Mi az első szó, ami eszébe jut Nógrád vármegyéről?

Nógrád megyében születtem és nőttem fel, így ma is a második otthonomnak tekintem.

Miért költöztek el Nógrád vármegyéből Budapestre?

2004-ben kereskedelmi osztályvezetőként dolgoztam egy salgótarjáni székhelyű részvénytársaságnál, amely a megyében 3 telephelyen több mint 300 főt alkalmazott.

Nagyfokú felelősségem volt a cég egyik vezető munkatársaként, pl. közbeszerzési eljárások lebonyolítása, kapcsolattartás a cég külföldi partnereivel, termelésstervezés a balassagyarmati gyárban, nyersanyagbeszerzések irányítása, vámügyintézők irányítása. Munkabérem ezzel a munkával nem állt összhangban, alig kerestem többet a minimálbérnél. Budapesten beadtam az önéletrajzomat 1-2 nagyobb céghez, néhány napon belül behívtak interjúra, majd egy hét múlva felvettek a Knorr-Bremse Kft-hez outsourcing logisztikus munkakörbe, ahol a kezdő fizetésem több mint duplája volt a salgótarjáni béremnek.

Mit gondol a digitalizációról, annak szerepéről Nógrád vármegyében, vagy akár az okos falu, vagy okos város programokról?

A számítástechnika oktatását Nógrád vármegyében magasabb szintre kell emelni. Digitalizáció nélkül nincs jövő, a technológiai fejlődés a kis falvaktól elkezdve mindenhol szükséges. Az automatizálás az élet bármely pontján elkerülhetetlen lesz.

Régóta jár rendszeresen autóval Nógrád vármegyébe. Mit gondol a vármegye közlekedési infrastruktúrájáról? Mit lenne érdemes fejleszteni? ..és az segítené-e a vármegye versenyképességének javulását?

A 21-es út Salgótarján – Hatvan közötti négysávosításával a közlekedési infrastruktúra jelentősen javult.

Szükségesnek tartanám még a 22-es út Salgótarján – Balassagyarmat közötti fejlesztését, hogy a vármegye területein működő cégek és dolgozóik gyorsabban elérhessék úticéljaikat.

Ezen túlmenően a Hatvan - Salgótarján vasútvonal korszerűsítése jobban vonzaná az igazán nagy vállalatok letelepedését a Salgótarján-Bátonyterenye-Pásztó térségben, mivel a szállítmányozásban nagyobb szerepe van a vasútnak, mint a közútnak, főleg az ipar szempontjából.

4.2.2.3. Interjú Drexler Szilárd dokumentumfilmessel

Az interjúra 2023.02.25.-én 16:30-kor került sor a Salgótarjáni Kézműves Cukrászdában

Tisztelt Drexler Szilárd arra kérem, hogy röviden mutakozzon be és meséljen arról, hogy milyen kötődése van Nógrád vármegyéhez, illetve Salgótarján térségéhez.

Drexler Szilárd vagyok pillanatnyilag saját cégem van, főleg ismeretterjesztő filmeket készítek, azonban minden más egyéb feladatot is vállalok, ami ismeretterjesztéssel

kapcsolatos. Kiállításokat is készítek, nemrég én csináltam a Pál-völgyi barlang látogatóközpont kiállítását Budapesten. Én terveztem és én vagyok a kivitelező is. A természetvédelemben is aktív vagyok. Egyrészt dolgozok is benne, most írtam könyvet madárbarát önkormányzatok, települések címmel. De önkéntesként is dolgozok a madártani egyesületnél (**megjegyzés: MME, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, <https://www.mme.hu/>**).

Nógrád vármegyében, itt születtem Salgótarjánban, Rónafaluban, ez azért is érdekes, mert Rónafalu később lett Salgótarján része, így egy kicsit a vidéki és kicsit a városi problémákkal is találkoztam. Elsősorban a kötődésem a tájhoz, a természethez kapcsolódik.

Mit gondol Nógrád vármegyéről és annak gazdasági helyzetéről?

Az, hogy én mit gondolok egy dolog, de ha megnézzük azokat a mutatókat, amik nap mint nap megjelennek akkor a kép az kristálytiszt. Fekete fehéren szépen leírják a helyzetet. Elsősorban Salgótarjánról és térségéről tudok nyilatkozni, azonban ez jól jellemzi az egész vármegyét. Most kiderült a legutolsó KSH vizsgálat szerint Salgótarján a legutolsó, vagy az utolsó helyek egyikén van a városok sorában élhetőség szempontjából (**megjegyzés: https://www.nool.hu/helyi-kozelet/2023/02/salgotarjan-lett-az-orszag-legalhetetlenebb-megvei-jogu-varosa?fbclid=IwAR0V2XPQgnR-kF0Ny_SJV10L-4naPHVaSVjEfXbasWwJIYAHNMCCAbh7II**).

Mind helyi gazdaságban, mind a szolgáltatásokban, mind az infrastruktúrában jelentkezik ezek a problémák. Nógrádnak a nyugati fele, tehát Balassagyarmat, Rétság talán egy kicsit több perspektívával rendelkezik. Ott talán az élet egy kicsit jobb, vagy könnyebb. De hát ők sem vannak olyan helyzetben, mint Magyarország fejlettebb régiói. Salgótarján térségében, Bátorterenyén és környékén nagyon erősen rányomja bélyegét a hajdani ipari körzet a tájra. Ez a terület szerintem a rendszerváltás vesztese volt. A rendszerváltás óta nem tudtak kilábalni ebből a problémából, amivel itt szembesültek. Valószínűleg egy elhibázott privatizáció és nagyon rossz struktúraváltás volt itt ebben a városban és környékén. Nem tudott továbblépni az ipari város jellegén, vagy ipari térség jellegén ez a terület és nem tudtak megújulni, nem tudtak innovációt behozni a térség életébe. Nem tudták diverzifikálni az itteni gazdaságot. Ennek most isszuk a levét.

Én is vizsgáltam a térség gazdasági mutatóit, az látszik, hogy az iparban foglalkoztatottak aránya jelentősen visszaesett, azonban a szolgáltatások megnövekedtek, vagy legalábbis magas arányban stagnálnak. Az lenne a kérdésem,

hogy milyen szolgáltatások ezek, milyen szolgáltatásokban dolgozik itt több mint 9000 ember, egyáltalán hogyan élnek itt meg az emberek?

Meg mondom őszintén, hogy nekem halvány fogalmam sincs, hogy hogyan élnek meg ebben emberek. Szerintem a szolgáltatások színvonala viszonylag alacsony. Én lehet, hogy speciális helyzetben vagyok, hogy a munkámból adódóan nagyon sok szolgáltatást kell igénybe vennem. De nem találok olyan minőséget, vagy annyira naprakész szolgáltatást, ami nekem tökéletesen megfelelne, vagy azt mondanám, hogy hú ez kielégítette az igényeimet. Egy időben, amikor még nem voltak ezek az internetes áruházak, meg nem volt ilyen könnyen elérhető sok szolgáltatás a városon kívül. Én nagyon figyeltem arra, hogy mindent itt szerezzek be, mindent itt intézzek, ami adott esetben nem kis pénzt jelentett itt ebben a régióban, nyilván az én lehetőségeimhez mérten nem kis pénz. Most azért ezt így nehezebben tudom megoldani. Nem olyan széles a szolgáltatások skálája, hogy mindent kielégítően meg tudjak szerezni. Valószínűleg erre van igény, ezt egy kicsit lehetne fejleszteni. A közeli Szlovákia miatt azt tudom, hogy ezt így próbálták fejleszteni. Hogy a határmenti régióban Salgótarján egy olyan szolgáltató központ lesz, ami majd Fülekről, Losoncól is átvonzza az embereket. Azonban most már ezek a szolgáltatások egész színvonalasak ott is. Az ellátás talán jobb is, vagy megközelíti a vármegyeszékhelyét.

Az iparban volt tapasztalatom, amikor dolgoztam a megyei kereskedelmi és iparkamarával. Csináltam nekik kis ismeretterjesztő anyagokat, bemutatkozó anyagokat. Azt tapasztaltam, hogy mind Bányaterenyén, mind Salgótarján közelében ezek a fémipari cégek valamilyen szinten megmaradtak. Kis szatellitok a hajdani nagyobb vasgyárak, acélgyár és az egyéb ilyen gyárak korából. Ott pár embert foglalkoztatnak, nem túl nagy bérért, de azért az iparban ezek a fém megmunkálók még működnek. Egyébként az a jellemző szerintem, hogy betanított munkások dolgoznak ezeken a területeken. Van olyan cég amelyik elég szépen, nemzetközi piacra is termel. Ez annak köszönhető, hogy szerintem elég olcsó nálunk a munkaerő és ezért német, osztrák cégeknek gyártanak elég sokan a térségben gépalkatrészeket, gépeket. Néhány helyen azért valamiféle innováció azért tapasztalható. De önmagában nem egy nagy, nem egy jelentős ipari tevékenység zajlik itt. Ennek a térségnek az is nagy baja, hogy nincs már meg a társadalomban az a szellemi tőke, az a társadalmi réteg, ami kicsit fölemelhetné, vagy segíthetné, vagy támogathatná ennek a térségnek a fejlődését. A szerkezetváltást nem léptük meg, hanem a hajdani ipari térség maradékain próbálunk még valamilyen módon megélni.

A szolgáltatásokban a közszférában dolgoznak szerintem sokan önkormányzatoknál, meg a kormányhivatalban. A szolgáltatásokat az is erősítheti, hogy megjelentek az élelmiszerláncok, amik nem engedhetik meg maguknak, hogy piacot veszítsenek. Úgy tűnik, hogy Magyarországon az élelmiszerhez köthető szolgáltatások még mindig jó üzletnek számítanak. Azért ők elég sok embert foglalkoztatnak ebben a térségben.

Mik Ön szerint Nógrád vármegye erősségei? Amikre lehet építeni a jövőt.

Mindenki erre a kérdésre reagálva a táji, természeti erőforrásokat hozza fel. Én is azt mondom, hogy nekünk a természeti erőforrások a nagy erősségeink. Azt konkrétan nem tudom, hogy hogyan lehetne ezt egy gazdaságban jól hasznosítani. ..és akkor jön a következő mondat az emberektől, hogy a turizmussal kéne hasznosítani. Én ebben nem hiszek annyira. nem hiszem, hogy a turizmus elfog tartani egy egész régiót. Ráadásul ezzel óvatosan kell bánni, hiszen a turizmust valamilyen módon fenntarthatóvá kell tenni. Minekünk az a fontos, hogy ezeket a természeti erőforrásokat a saját érdekünkben meg kell, hogy őrizzük.

Most már nem csak a fenntarthatóságról kell beszélnünk, hanem van egy újabb fogalom is, amivel meg kell, hogy ismerkedjenek az emberek, ez a rugalmas alkalmazkodóképesség. Ami ugyan egy ember életében is fontos, de egy közösség, egy település, egy város életében is az. Megváltoznak a körülmények, pl. a klímaváltozás, az egyéb változások miatt rengeteg külső tényező hat ránk, amik változásra kényszerítenek minket. Amikhez, ha nem tudunk rugalmasan alkalmazkodni akkor gyakorlatilag az a közösség az elveszett. Például pont a klímaváltozás miatt, hogy a rugalmas alkalmazkodóképesség meg legyen, ahhoz ezekre a természeti erőforrásokra szükség van.

Ha most az erdőket, vizeket, a természeti erőforrásokat, nem óvjuk meg, hanem termékként tekintünk rájuk, akkor az egy rossz szemléletet szül. Valószínűleg ez a fajta gondolkodásmód rombolóan is hathat. Figyelni kell a világban a trendeket is és azt látjuk, hogy a turizmus most már elég sok helyen problémát is okoz. Pl. Horvátországban, vagy vannak közösségek, ahol problémát okozhat a turisták nagy száma, ami a társadalmi tűrőképesség felső határát átlépi. Tehát nekünk arra kell figyelni, hogy a turizmus a társadalom és a természet tűrőképességének határát ne lépje át. Mellesleg szerintem az itt élő emberek nincsenek felkészülve erre, nincsenek a környezettudatosság olyan szintjén, hogy felelősen tudják kiajánlani ezeket az erőforrásokat a turistáknak. Lehet, hogy éppen tönkre tesszük ezeket az erőforrásokat, lehet, hogy pont egy beruházással, amit felelőtlenül és meggondolatlanul teszünk. Tehát ezt nagyon óvatosan kezelném.

Az Európai Unió csatlakozás idején volt egy program, a SAPARD Program (**megjegyzés: Special Accession Programme for Agricultural and Rural Development**), aminek az volt a célja, hogy az embereknek megfelelő megélhetést biztosítsunk a tájban, hogy helyben maradjanak, hogy ott éljenek, hogy ott boldoguljanak. Nyilván ennek az is célja volt, hogy a munkaerő ne áramoljon ki az Európai Unióhoz csatlakozó országokból, hanem az erősítse a helyi gazdaságot. Szerintem ez egy elég kudarcos történet volt. Nem jól használtuk fel ezeket a pénzeket. Én írtam a térségnek a SAPARD operatív tervét és így találkoztam önkormányzatokkal, vállalkozókkal, akik gyakorlatilag ingyen pénzt láttak ebben. A SAPARD-ból nagyon sok minden megvalósult, pl. tájházak, bemutatóházak, meg csomó minden, ami igazából nem a gazdaságot erősíti.

Nem termelt.

Nem termelt. Meg még a turizmust sem szolgálta ki. Hiszen egy faluban megcsináltak egy tájházat, de nem voltak ott azok az attrakciók, ami odavonzott volna embereket. Hiszen a turistákat nem a tájházak érdeklik elsősorban. De nem csak ez, hanem ebből vettek színpadot, meg fellépőruhát. Néhány vállalkozóval is találkoztam, akinek voltak érdekes elképzelései. Például erdei termékfeldolgozó üzem, amik szerintem elég érdekesek és jók voltak, csak be kellett látni, hogy ők ezt nem kellő közgazdasági háttérrel próbálták elindítani, hanem csak volt egy víziójuk, hirtelen találtak egy forrást és egy kockás papíron felvázolták nekem, hogy ők mit szeretnének csinálni. Lerajzoltak egy hűtőházat a kockás lapra, hogy ők ilyen szeretnének és hogy én ezt írjam be a SAPARD Operatív Programba. Hát ez nyilván nem működik. Tehát nincsenek felkészülve az emberek arra, hogy ebben a tájban ilyen csináljanak. A másik, hogy ez a környék egy eléggé extenzív művelésű terület pl. cseredi legelők. Én szerintem végre le kellene ülni és meg kellene tervezni azt, hogy ezek a természeti erőforrások hogyan tudják helyben megtartani az embereket. Milyen helyi feldolgozóiparra van szükség? Régen ugye a TSZ melléküzemágak próbálkoztak sok mindennel. Szerintem most nagy koponyáknak össze kellene ülni és megbeszélni, hogy hogyan működhetnének ezek az erőforrásokra épített helyi fejlesztések. Szóval biztos, hogy nem könnyű a dolog, de én biztos, hogy ezeket a helyi erőforrásokat...

Kitaláltuk azt itt Tarjánban, hogy csinálunk egy olyan feldolgozó üzemet, ami segíti a kistermelőket. Mert ugye a kistermelők elkezdtek pl. sajtokat, lekvárt, aszalt gyümölcsöket csinálni és az a problémájuk, hogy nehezen találnak piacot maguknak. Meg nem volt elég tőkeerős ahhoz, hogy áthidalja azokat az időszakokat, amikor nem volt bevétele, vagy még

be kellett volna fektetni. Azt gondoltuk, hogy csinálunk egy olyan feldolgozó üzemet, ami rendelkezik hűtő- és feldolgozókapacitással és a kistermelőket és a kézműves termelőket is kiszolgálja. Ugyanakkor egy saját termékkört is összerak. Tehát erdei, meg kerti termékekből, egy saját márkát állít elő, ami akár szállodaláncokat is ellát, kekszekkel, ostyákkal, lekvárral, bármivel itt a régióban. A kézműveseknek is ad egy tárolókapacitást, meg egy feldolgozó kapacitást, hogy ne otthon a konyhában kelljen a lekvárt főzniük. Hanem kap egy kapacitást és ezért ő terméket ad vissza, amit mi berakunk egy olyan hálózatba, ami akár Budapesten, a központi régióban, külföldön, akár webshopen keresztül próbálja értékesíteni ezeket a termékeket. Szerintem ez jól működhetne. Ez nem terv, ez egy pályázat volt. Csak aztán már nem erőltettem ezt a pályázatot. Szerintem ez a pályázat azonban egy tőkeerős cég számára lehetőség, ami hosszabb távon megtérül és erős háttérrel biztosíthatna a régióban a kistermelők számára. Én azt gondolom, hogy ilyen és ehhez hasonló ötletekkel kellene segíteni.

Volt egy dolgozatom az előző félévben a Kamra-Túra Homokháti Gazdák Egyesületéről (<https://www.kamra-tura.hu/>), akik a Kiskunságban működnek és segítik a tanyasi gazdák termékeinek értékesítését honlappal, reklámtevékenységgel és rendezvényekkel. Van-e itt ilyen, vagy hasonló tevékenység?

Itt ezt megcsinálták Nógrád vármegyében is, „Vedd a Nógrádit” akciókat (<https://veddanogradit.hu/>), a Nógrád vármegyei terméket, a Nógrád vármegyei Önkormányzat próbált egy ilyet csinálni, csak ezzel kapcsolatban én szkeptikus vagyok. Szerintem a termelői körök, vagy szövetkezetek jobbak lennének.

A másik, hogy az embereket kell felkészíteni arra, hogy hogyan tudnának megélni, mert hogyha körül nézel a világban, akkor azt látod, hogy mondjuk Olaszországban harminc éves fiatalok szövetkeznek, Magyarországon ezt el nem tudod képzelni. Tehát ott szövetkeznek. Fiatal gazdákkal utaztunk és ott mindenki mondta, hogy ott közösen vesznek nagy gépet és közösen használják, hogy ki legyen használva. Meg alapítványt hoznak létre, ami fejleszti, kutatja, segíti, hogy hogyan lehetne még szebb a körte vagy a kivi. Szlovákiában meg azt tapasztaltam, Mátyusföldön, hogy fiatal, harmincas gazdák körében nagyon sok elvégzett egy közgazdász sulit. Tehát hogy mezőgazdász és közgazdász is. Rájöttek többen, hogy hiába mezőgazdász ő, mint pl. Magyarországon áll a paradicsom a konzervgyár előtt és az nem tudja fogadni akkor ott rohad a paradicsom, akkor bukik. De hogyha ő saját magának, a saját termékének piacot is teremt, meg jól kiszámolja, meg a bankkal is tud rendesen

tárgyalni akkor nagyobb helyzeti előnyben van. Csomó ilyennel találkoztam és nagyon furcsa volt, hogy mezőgazdász paradicsomot termel, vagy biocsipszet termel, de ő közgazdász is. ..és ezt meg lehetett látni a vállalkozásán. Szóval szerintem itt az emberek képzésével is foglalkozni kellene. Mert ne csak azt várják, hogy valaki majd megoldja helyettük a problémákat, hanem nekik is rá kell jönniük, hogy ebből a vidékből hogyan lehet megélni. Ebben bizony, ezek a szövetkezetek, vagy szövetkezesek is nagyon fontosak. A vármegyében nagyon kevés ilyet tudsz mondani. Nem igazán jönnek így létre. Vannak olyan önkormányzatok, amelyek próbálják ezt a vonalat futtatni. Ilyen például Varsány (**megj.:** <http://varsany.hu/>), ahol a polgármesterasszony nagyon agilis, gyógynövényekkel foglalkoznak, gyógynövényeket termesztnek, helyi termékeket állítanak elő. Ott azért példát mutatnak. A vármegyének nagyon nagy erőssége volt ez a gyógynövény vonal, Nyugat Nógrádban rengeteg ilyen feldolgozó volt, meg gyógynövénytermelő. Most is van egykét olyan cég, aki itt állítja elő a tablettáit, vagy a teáit.

Mik a gyengeségek, amik kiemelendők a vármegyében?

Hát szerintem az emberek. Az emberi erőforrás. Konkrétan Salgótarjában, hogyha megnézzük nincs már meg az a szellemi tőke, ami a városnak a megújulását, vagy a kilábalását biztosíthatná. Nincs felsőoktatási intézmény, nincsenek innovációs műhelyek. Régen volt az a program, hogy ezer mérnököt Tarjának, tudod amikor így a várost elkezdték építeni. Ezek kikoptak, akkor működött a gazdaság, benne volt egy műszaki értelmiség. Most már nincs műszaki értelmiség, se humán értelmiség. Egész egyszerűen nem látod azt, hogy az emberek meg tudnának újulni. Szerintem ez a legfontosabb egyébként, hogy az emberek legyenek képzettek, rugalmasak és képesek legyenek innovatív tevékenységre. Szerintem az adottságaink olyanok amilyenek, jók, vagy rosszak, attól függ hogy honnan nézzük, de hát ez van, ezzel kell gazdálkodni. Ezt csak akkor tudjuk megoldani, ha képesek az emberek felnőni a feladathoz. Szerintem ez teljes mértékben így van, sőt Salgótarjánál ez kifejezetten látható. Hogy ha itt nem tesz valamit a térség vagy a város azzal, hogy saját utakon elkezdje a saját polgárait fölemelni, nevelni, oktatni megfelelő kultúrára, megfelelő társadalmi együttműködésre és viselkedésre, akkor ez a város, ez a térség, ez a régió elveszett.

Mit gondol az úthálózat fejlesztéséről? A 21-es autótű gyorsforgalmi út lett, a 2-es gyorsforgalmi autótűt Vác fölött folytatnák a szlovákiai Ipolyságig. Továbbá Szlovákiában is fejlesztik a gyorsforgalmi autótű hálózatot egészen Lengyelországig.

**Lát-e ebben lehetőséget a Lengyel-Szlovák-Magyar kapcsolatok fejlődése terén?
Hozhat-e ez valamilehetőséget?**

Biztos, hogy hozhat. Nagyon sokan próbálkoztak a Szlovák-Magyar kapcsolatokkal az iparkamarán keresztül, meg a geopark (**megj.: Novohrad-Nógrád UNESCO Global Geopark**, <https://www.nogradgeopark.eu/en>) is egy ilyen Szlovák-Magyar vállalkozás volt. Nagyon dőcögösen mennek ezek az együttműködések. Ezek akkor fognak működni, hogyha valódi gazdasági alapjuk lesz. Tehát amit így erőltetetten, vagy a látszat kedvéért, hogy csináljunk valamit, ezek nem működnek. Nyilván az infrastruktúra az nagyon fontos, Salgótarjánból pl. hiányzik a vasútközlekedés Budapestre, vagy az ipari parkoknak is sokkal jobb lenne, hogy ha megfelelő infrastruktúrával lennének kiszolgálva. Biztos, hogy segít az infrastruktúra, a jó megközelíthetőség, hiszen ezt nézi elsősorban egy cég, egy vállalat, nem azt nézi, hogy szép a táj, hanem hogy milyen a munkaerő, hogy hogyan tud szállítani. Én mindenféleképpen megpróbálnám megszerezni azokat a fiatalokat, akik a megyéből elmentek. Most gondolj bele, hogy nagyon sok olyan fiatal van, aki középvezetői, vagy akár vezetői szinten van egy cégnél és Nógrád vármegyei kötődése van. Mert itt többnyire csak ilyen összeszerelő üzemek vannak, kéne egy saját innovációs park is.

A diplomadolgozatomban én is a javaslataim között elsősorban az oktatás fejlesztését említem, illetve, hogy a képzett szakembereket próbálják meg bevonítani a vármegyébe kedvezményekkel. Mit gondolsz erről?

Szerintem cégekkel kéne ilyen stratégiai kapcsolatot kiépíteni. Most látható, hogy a covid után a cégek a home office-tól nem zárkoznak el. Mondjuk, ha egy ilyen régióba, mint Salgótarján, Fülek, Bátonyterenye kijön öt-tíz mérnök, aki egy cégnek tud dolgozni. Akkor a cégnek már megérné egy helyi, kis infrastruktúrát fenntartani. ..és az már tíz ember, aki hiányzik a városból. Minél több ilyen céggel vagy kapcsolatba, annál több ilyen lehetőséget tudsz biztosítani. Ehhez a térségnek hozzá kell rakni valamit. Följárnál egy épületet, vagy bármit, de akkor a fenntartási költségeket vagy a felújítást azt fizesse a cég, vagy cégek.

Inkubátorház

Igen. Inkubátorházszerű.

Mit gondolsz a digitalizációról?

Itt van például a Karancs szálló. Lehetne belőle egy inkubátorház. Olyan fiataloknak, akik nem szeretnék elmenni, vagy hazajönnének. Keresnénk hozzá befektetőket, cégeket, akik üzemeltetnék. Pl. itt van a Bosch. Ez szerintem csak szándék kérdése lenne...

4.1. Szekunder kutatás

A szekunder kutatás másodkézből való kutatás, vagyis mások által összegyűjtött eredmények, adatok képezik kutatásom alapját. Ezek további, többnyire az előzőektől eltérő elemzését végzem el.

4.1.1. Nógrád vármegye és a többi vármegye

Vizsgálatom során Magyarország vármegyéinek gazdasági, piaci értelemben vett versenyképességét vizsgálom -különös tekintettel Nógrád vármegyére, általam meghatározott indikátorok (változók) szerint. Ezek a következők:

- **'Egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők a lakónépesség százalékában'** az első indikátor, azért, mert a tudás az alapja minden tevékenységnek, gazdaságnak,
- **'Angolul beszélő népesség a lakónépesség százalékában'** a második indikátor, azért, mert az angol a világ első számú nyelve és az internet nyelve is,
- **'Születéskor várható élettartam Férfiak esetében'** azért, mert ez az indikátor rámutat az egészségügy állapotára, a népesség egészségi állapotára és azért a férfiak esetében, mert az ő átlagéletkoruk alacsonyabb,
- **'Városi népesség aránya a lakónépesség százalékában'** indikátort azért választottam, mert a városlakók aránya utal a városodottság mértékére legalább részben és a városok pedig a jelenlevő infrastruktúra szintjére utalnak szintén részben.
- **'Egy főre jutó bruttó hazai termék, ezer Ft'** azaz az egy főre jutó GDP-ről van szó, ez az indikátor a tőke és ennek mértéke szintén utal az infrastruktúrára. Kiemelt szerepe van a versenyképességre, hiszen a tőke perverz jellemzője szerint a tőkéhez vonzódik leginkább,
- **'ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma'** szintén nagyon fontos indikátor, mert az emberek vállalkozókészségének, vállalkozni akarásának a mutatója.

Az indikátorok közül az oktatás, a várható élettartam és a GDP vizsgálata részben hasonlít a HDI (Human Development Index, Emberi Fejlettségi index) mutató összetevőire. Így az

emberi életminőségről valamelyest segít képet alkotni. A versenyképesség szempontjából ez lényeges összetevő.

Magyarország vármegyéinek versenyében Budapest nem vesz részt, egyszerűen azért, mert minden -a vizsgálatban szereplő- indikátort tekintve jóval erősebb a vármegyéknél és ebből kifolyólag jelentősen befolyásolja a korrelációvizsgálat eredményeit, amire a teljes analízis aztán épül.

A KSH adatai alapján a fent részletezett indikátorokhoz tartozó vármegyeadatokat egy táblázatban gyűjtöm össze. A vármegyéket a 19 magyar vármegye képviseli. Ez a táblázat képezi a vizsgálatom adatbázisát, amelyre a statisztikai elemzés épül.

A statisztikai elemzést az IBM SPSS Statistics szoftver segítségével végzem el. A statisztikai elemzés során elkészítem a fenti indikátorok korrelációs mátrixát a vármegyeadatok alapján. A kapott korrelációs mátrix eredményeit elemzem és megvizsgálom, hogy alkalmasak-e a kapcsolatok a további vizsgálatokhoz. Amennyiben alkalmasak, akkor elvégzem a faktoranalízist, majd ezt követően a klaszteranalízist.

A következő táblázat (5. táblázat) képezi a vizsgálat alapjaként szolgáló adatbázist, amelyben a 19 megfigyelési egység, jelen esetben Magyarország vármegyéi Budapest nélkül és a vizsgált hat megfigyelési indikátor (változó) látható:

Vármegye	Egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők a lakónépesség százalékában	Angolul beszélő népesség a lakónépesség százalékában	Születéskor várható élettartam Férfiak esetében	Városi népesség aránya a lakónépesség százalékában	Egy főre jutó bruttó hazai termék, ezer Ft	ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma
Pest	19,8	18,2	73,6	69,1	3 935	168,0
Fejér	16,3	13,9	72,4	59,8	4 864	149,5
Komárom-Esztergom	14,7	12,6	71,6	66,3	4 739	141,5
Veszprém	15,5	13,1	73,4	60,6	3 721	163,1
Győr-Moson-Sopron	17,4	13,1	74,2	58,1	5 563	166,1
Vas	15,2	10,2	73,1	61,4	4 248	166,9
Zala	14,7	10,9	73,6	55,8	3 533	198,6
Baranya	16,8	14,8	73,0	65,4	3 371	169,1
Somogy	13,8	10,4	71,6	52,1	3 196	192,3
Tolna	13,3	8,8	72,5	56,3	3 718	171,7
Borsod-Abaúj-Zemplén	14,2	10,6	70,1	58,3	3 471	120,4
Heves	14,6	12,4	71,7	46,6	3 714	165,1
Nógrád	11,4	8,7	70,5	40,1	2 223	131,2
Hajdú-Bihar	16,7	14,4	73,0	80,1	3 537	193,0
Jász-Nagykun-Szolnok	13,3	9,9	70,6	73,1	3 355	148,0
Szabolcs-Szatmár-Bereg	13,3	8,4	71,5	53,9	2 852	211,9
Bács-Kiskun	13,6	10,6	72,8	68,0	3 950	204,0
Békés	12,9	10,0	72,1	77,4	2 930	198,1
Csongrád-Csanád	18,7	17,7	73,2	75,0	3 754	191,3

1. táblázat: a Magyar vármegyék 6 gazdasági és társadalmi indikátora

forrás: saját szerkesztés KSH adatok szerint (2022)

Az első vizsgált indikátor a 'Egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők a lakónépesség százalékában', ez alapján feltűnően nagy előnyt mutatnak az átlaghoz képest Pest és

Csongrád-Csanád vármegyék 18 százalékos feletti értékekkel. Ezeket követi Győr-Moson-Sopron, Baranya, Hajdú-Bihar és Fejér vármegyék 16 százalékos feletti értékekkel. Ezek az értékek többnyire megegyeznek a nagyobb egyetemek térbeli elhelyezkedésével. Ez alól egyedül Fejér vármegye kivétel, mert itt nincs nagyobb egyetem. Továbbá ami feltűnik, hogy Heves és Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyék éppen meghaladják a 14 százalékos értéket. Pedig ott is vannak nagyobb egyetemek. Valószínűleg e két utóbbi esetben arról lehet szó, hogy nagyobb arányban a vármegyén kívülről érkeznek hallgatók a vármegyék egyetemire. A vizsgálatunk fő tárgyát képező Nógrád vármegye azonban igencsak lemaradva kullog a többi vármegye után a maga 11,4 százalékos értékével.

A következő vizsgált indikátor 'Angolul beszélő népesség a lakónépesség százalékában' e változók tekintetében megállapítható, hogy szoros, egyenesen arányos korrelációt mutat a diplomások és felsőoktatási oklevéllel rendelkezők lakónépességén belüli arányával.

Ezt követi a 'Születéskor várható élettartam Férfiak esetében' indikátor. Erről elmondható, hogy Magyarország vármegyéi közül (Budapestet nem számítva) Győr-Moson-Sopron vármegye jeleskedik a legmagasabb értékkel 74,2. A keleti és északi vármegyék értékei általában alacsonyabbak a nyugati vármegyékhez képest. Azt azonban hozzá kell tenni, hogy Csongrád-Csanád vármegye ebben a mutatóban is jobb helyen szerepel a szomszéd vármegyékhez képest. A vizsgálatunk tárgyát képező Nógrád vármegye ezen indikátor tekintetében is sereghajtó a 70 éves várható élettartammal, akár csak BAZ vármegye és Jász-Nagykun-Szolnok vármegye.

A következő indikátor 'Városi népesség aránya a lakónépesség százalékában'. Ezen indikátor tekintetében a legtöbb vármegye átlagosan 60-70 százalékos hoz a lakónépességén belül. Nógrád vármegye e tekintetben jócskán elmarad a többiektől a maga 40 százalékos értékével. Ez egyben egy nagyon érdekes szám, ugyanis, ez megfordítva azt jelenti, hogy a lakónépesség 60 százaléka nem városiak, vagyis Nógrád vármegyét ismerve a vármegye lakónépességének 60 százaléka falun lakik. Tulajdonképpen az általam eddig vizsgált indikátorok közül ez az egy jelentősebb erővé alakítható tulajdonság jellemzi Nógrád vármegyét.

'Egy főre jutó bruttó hazai termék, ezer Ft' indikátor esetében elmondható, hogy általában a keleti vármegyékben alacsonyabb az értéke, kevesebb a jövedelem. Nógrád vármegyében pedig a legkevesebb.

Az 'ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma' egy nagyon fontos indikátor, amely az emberek vállalkozó szellemére, vállalkozni akarására, kreativitására és bátorságára utal. Általában 150-200 között mozog az értéke. Nógrád vármegyében ez 130 BAZ vármegyében pedig 120.

Összességében elmondható, hogy Nógrád vármegye a vizsgált indikátorok tekintetében a többi vármegyéhez viszonyítva többnyire a legalacsonyabb értékeket hozza.

A következőkben elemzést végzek az IBM SPSS Statistics szoftver segítségével. Korrelációs mátrixot, faktor analízist és klaszter analízist végzek a fent bemutatott adatokkal. A korrelációs mátrixot elkészíti a szoftver a faktoranalízis során ezért erre külön nem lesz szükség. Először ezt készítem el. Az eredmények a következők:

Correlation Matrix^a

	Egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők a lakónépesség százalékában	Angolul beszélő népesség a lakónépesség százalékában	Születéskor várható élettartam Férfiak esetében	Városi népesség aránya a lakónépesség százalékában	Egy főre jutó bruttó hazai termék, ezer Ft	ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma
Correlation	1,000	,938	,692	,428	,539	,079
Egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők a lakónépesség százalékában		1,000	,559	,458	,399	,010
Angolul beszélő népesség a lakónépesség százalékában			1,000	,298	,517	,473
Születéskor várható élettartam Férfiak esetében				1,000	,170	,287
Városi népesség aránya a lakónépesség százalékában					1,000	-,155
Egy főre jutó bruttó hazai termék, ezer Ft						1,000
ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma						

5. táblázat: A mutatók korrelációs mátrixa

forrás: saját szerkesztés IBM SPSS szoftverrel (2022)

A korrelációs mátrix táblázatban (6. táblázat) a indikátorok páronkénti korrelációs koefficiens értékei láthatóak. A korelációs koefficiens értéke 0-1 között terjed. 1-hez közeledve egyre erősebb a korreláció, a kapcsolat. Pozitív érték esetén egyenes arányosság, negatív érték esetén fordított arányosság jellemzi a két indikátor kapcsolatát.

A konkrét példánál maradva a legerősebb kapcsolat az egyetemi diplomával, főiskolai oklevéllel rendelkezők aránya (továbbiakban: diplomások aránya) és az angolul beszélők aránya között van. Nem meglepő, hisz a nyelvtudás a diploma feltétele. Gyengébb kapcsolat van a diplomások aránya és a várható élettartam között. Ez sem meglepő, ahol több magasabban képzett ember él, ott magasabb az életszínvonal és emiatt általában az egészségügy is erősebb.

A diplomások aránya még az egy főre jutó GDP-vel is korrelál 0,5 értéken, ami egy egyébként gyenge kapcsolat, de még ebben az esetben éppen lehetne összefüggést ráerőltetni.

Az összes többi kapcsolat még gyengébb.

Sig. (1-tailed)	Egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők a lakónépesség százalékában	Angolul beszélő népesség a lakónépesség százalékában	Születéskor várható élettartam Férfiak esetében	Városi népesség aránya a lakónépesség százalékában	Egy főre jutó bruttó hazai termék, ezer Ft	ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma
	<,001	<,001	,034	,009	,374	
	,000	,006	,024	,045	,483	
	,001	,006	,108	,012	,020	
	,034	,024	,108	,244	,117	
	,009	,045	,012	,244	,263	
	,374	,483	,020	,117	,263	

a. Determinant = ,011

6. táblázat: az előző korelációs mátrixhoz kapcsolódó szignifikancia értékek

Forrás: saját szerkesztés IBM SPSS szoftverrel (2022)

Az 7. táblázat szorosan kötődik (értelemszerűen) a 6. táblázathoz, a korelációs mátrixhoz. A táblázat második fele a szignifikancia értékeket mutatja. 0,05 érték alatt vetjük el a nullhipotézist, tehát, hogy nincs kapcsolat a indikátorok közt, amiből következik, hogy az alternatív hipotézis valósul meg, vagyis, hogy van kapcsolat az indikátorok közt. A 0,05 érték azt jelenti, hogy 5% a valószínűsége annak, hogy igaz a nullhipotézis és így nincs kapcsolat a vizsgált indikátorok közt.

A vizsgált kapcsolatokra visszatérve a szignifikancia mátrix táblázat (a harmadik táblázat második fele) eredményei megfelelnek a korelációs mátrix táblázatnak, vagyis ahol erős a korelációs koeficiens értéke, ott alacsony a szignifikancia szint, ezek az értékek 0,05 alatt vannak, tehát nagyon nagy a valószínűsége annak, hogy van kapcsolat a indikátorok között.

Component Matrix^a

	Component	
	1	2
Egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők a lakónépesség százalékában	,940	-,173
Angolul beszélő népesség a lakónépesség százalékában	,875	-,189
Születéskor várható élettartam Férfiak esetében	,826	,237
Egy főre jutó bruttó hazai termék, ezer Ft	,630	-,463
Városi népesség aránya a lakónépesség százalékában	,578	,329
ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozások száma	,255	,917

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 2 components extracted.

7. táblázat: komponens mátrix

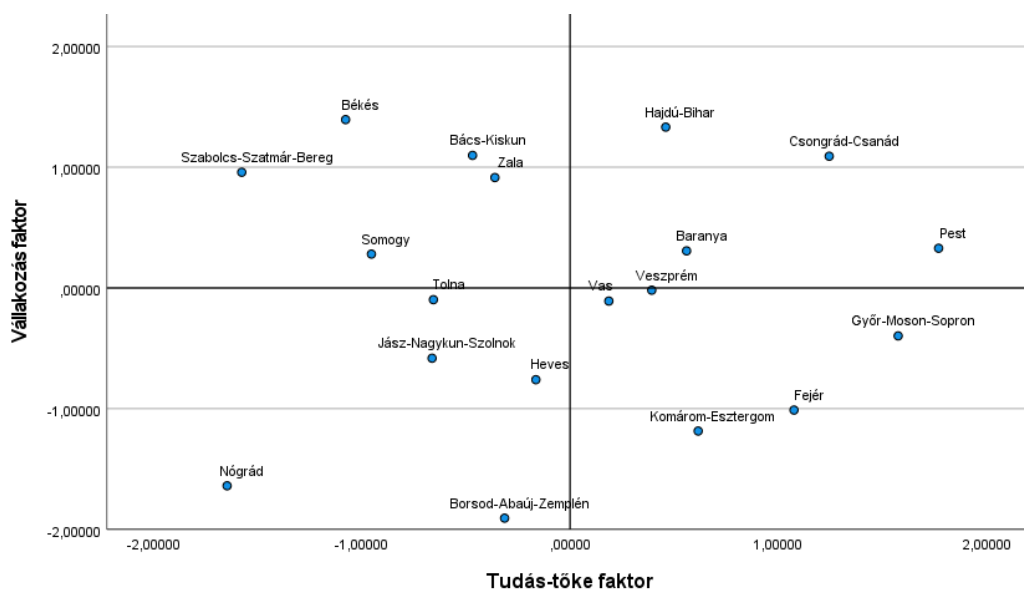
Forrás: saját szerkesztés IBM SPSS szoftverrel (2022)

A komponens mátrix táblázat azt mutatja, hogy a kialakuló faktorokban a komponensek (jelen esetben az indikátorok) mekkora súllyal vesznek részt. Egyúttal ez esetben az is látszik, hogy két faktor jön létre. Az első faktor fő komponense a diplomások aránya, másik jelentős komponense az egy főre jutó GDP ezért ezt a faktort **tudás-tőke faktornak** nevezem el. A faktorban ugyan jelentős súllyal bír a várható élettartam is, a tőke szerepe azonban jelentősebb a gazdasági vizsgálatok tekintetében, ezért a megnevezésben ezt emelem ki.

A második faktor főkomponense a vállalkozások száma és még kisebb súllyal a GDP és a várható élettartam., azonban az elsőként említett indikátor képezi a fősúlyt, ezért ezt a faktort **vállalkozás faktornak** nevezem el.

A létrejött faktorok érdekes jelenségre mutatnak rá, arra, hogy a tudás-tőke és a vállalkozás külön dimenzióban is mozoghat. A vállalkozások létrejöttének legfontosabb alapja nem feltétlenül a (**hard skill, kemény készségek**) tudás milyensége. Az később is megszerzhető, fejleszthető. A vállalkozások létrejöttének fő motiválói szerintem esetenként a kényszer, sok esetben az akarat, a merészség, a bátorság összefoglalóan a vállalkozói készség. Ezeket a mai készségosztályozásban a **soft skill (puha készségek)** kategóriába soroljuk. Hagyományos iskolapadban nem, vagy csak részben sajátíthatók el. A soft skill készségek jelentős része

eleve vele született és kevésbé fejleszthető hatékonyan, mint a hard skill készségek (Holik és tsai, 2021; Horváth-Csikós, 2021).



21. ábra: a faktorok (főkomponensek) szerinti ábrázolás koordináta rendszerben

Forrás: saját szerkesztés IBM SPSS szoftverrel (2022)

Az elemzés során létrejött két faktort, a 'Tudás-tőke faktor'-t és a 'Vállalkozás faktor'-t koordináta rendszerben ábrázolom (21. ábra). Egyúttal itt jól érthetővé válik a (főkomponens) faktorelemzés lényege, mert így két dimenzióban négy indikátor súlyával tudjuk bemutatni vizsgált vármegyék összefüggéseit. Míg ez négy dimenzióban nyilván nem lett volna megoldható. Igaz, hogy a fentiek alapján valamennyi elveszett az egyes indikátorok súlyából, de ezt a veszteséget bőségesen ellensúlyozza a lehetőség egy (jelen esetben) kvázi négy dimenziós ábrázolásra. A középre, keresztbe, egymást metszve behúzott vonalak 0 értéket kapnak, egyúttal a faktor átlagát jelentik. Így látható, hogy a vizsgálati egységek (vármegyék) az átlag alatt, vagy felett teljesítenek-e. Ezáltal a kordináta rendszer területét négy nagy részre osztottam. Balra, lent (-; -) azok a vármegyék ahol kevés a vállalkozás, a tudás és a tőke. Balra fent (-; +) azok a vármegyék, ahol kevés a tudás és a tőke, de sok a vállalkozás (az akarat). Jobbra lent (+; -) ahol sok a tudás, vagy a tőke, de

kevés a vállalkozás (ebben a negyedben van a legkevesebb vármegye). Jobbra fent (+; +) ahol sok a vállalkozás és sok a tudás és a tőke.

Nógrád vármegye (e dolgozat vizsgálati területe) mint már az adatbázis tanulmányozásánál megfigyeltük minden indikátor tekintetében jócskán lemaradva szerepel a többi vármegye után és ebben a négy indikátort két dimenzióban magába foglaló ábrázolásban nagyon szembeötlő.

Mint ahogy szintén feltűnő, hogy a vizsgált, versenyképességi szempontból súllyal bíró indikátorok tekintetében Csongrád-Csanád vármegye igen kedvező helyen helyezkedik el. Éppen a Nógrád vármegye helyzetének átlós ellenpólusán. Ez további kérdéseket is felvet. Az ábránkon kialakult egyfajta Nógrád-Csongrád-Csanád tengely, egy (-; -) – (+; +) irányú tengely, amely mentén főleg a tudás és a vállalkozókészség mértéke szerint eloszlanak a magyar vármegyék.

A fentebb már említett, nagyobb egyetemmel rendelkező vármegyék inkább Csongrád-Csanád vármegye felé húznak. A +; + irányba

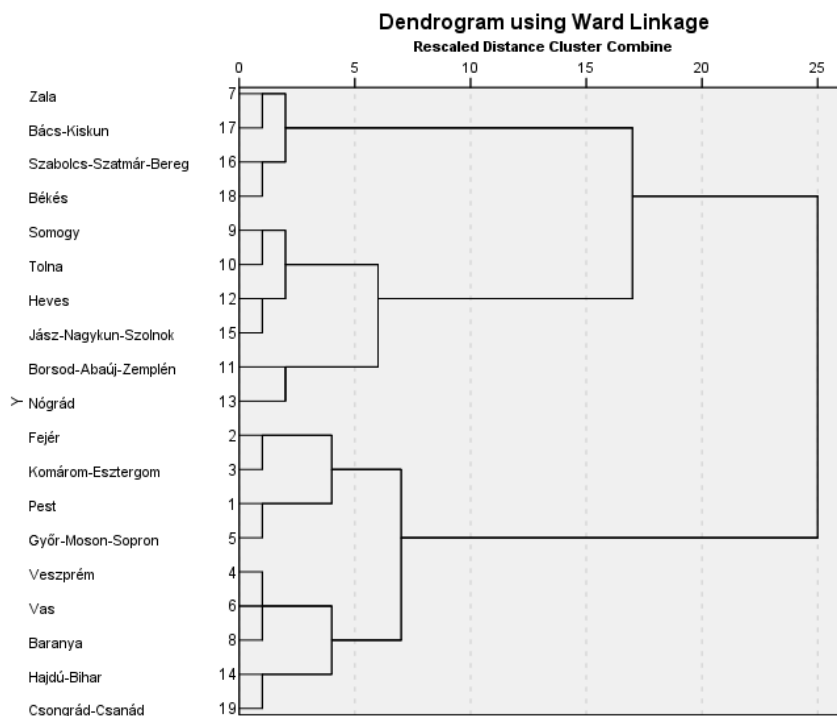
A többi vármegye ettől lefelé és balra helyezkedik el. Itt fontos megjegyezni, hogy például vállalkozások tekintetében Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés, Bács-Kiskun és Zala vármegyékkel együtt igen jól teljesít. Ezekben a vármegyékben nincsen nagyobb egyetem, azonban sok a vállalkozó szellemű ember. Ezek a balra fent (-; +) területre eső vármegyék.

Baranyában, Győr-Moson-Sopronban és Veszprémben kevesebb a vállalkozó, míg van súllyal bíró egyetemük.

A jobbra lentre eső negyed (ahol van tudás-tőke, de kevés a vállalkozás) elég kevés vármegye szerepel. Elsősorban Komárom-Esztergom és Fejér vármegyék. Ide esik még Győr-Moson-Sopron vármegye is, de elég közelre esik az átlaghoz és az egyeteme is erősebb. Nem csoda, hogy e vármegyékben kevés a vállalkozó, hisz tudás nélkül vállalkozás sincs.

Igen rossz helyre került BAZ vármegye a bal alsó negyedbe Heves és Nógrád Vármegyékkel együtt mind itt szerepelnek. Ráadásul pont e három vármegye alkotja az Észak-Magyarország régiót. Hozzájuk társul Jász-Nagykun-Szolnok vármegye. BAZ vármegye esetében talán arról lehet szó, hogy ilyen rosszul szerepel a Tudás-tőke faktor vonalán, hogy van ugyan nagyobb egyetem, de a tőke az viszont kevés, és a várható élettartam is alacsonyabb. Csakúgy, mint a vállalkozási kedv.

Ezeket követően elvégeztem a klaszteranalízist is. Elsőnek egy denrogramon ábrázoltam a kapcsolatokat.



22. ábra: klaszterek kapcsolatai dendrogrammon

Forrás: saját szerkesztés IBM SPSS szoftverrel (2022)

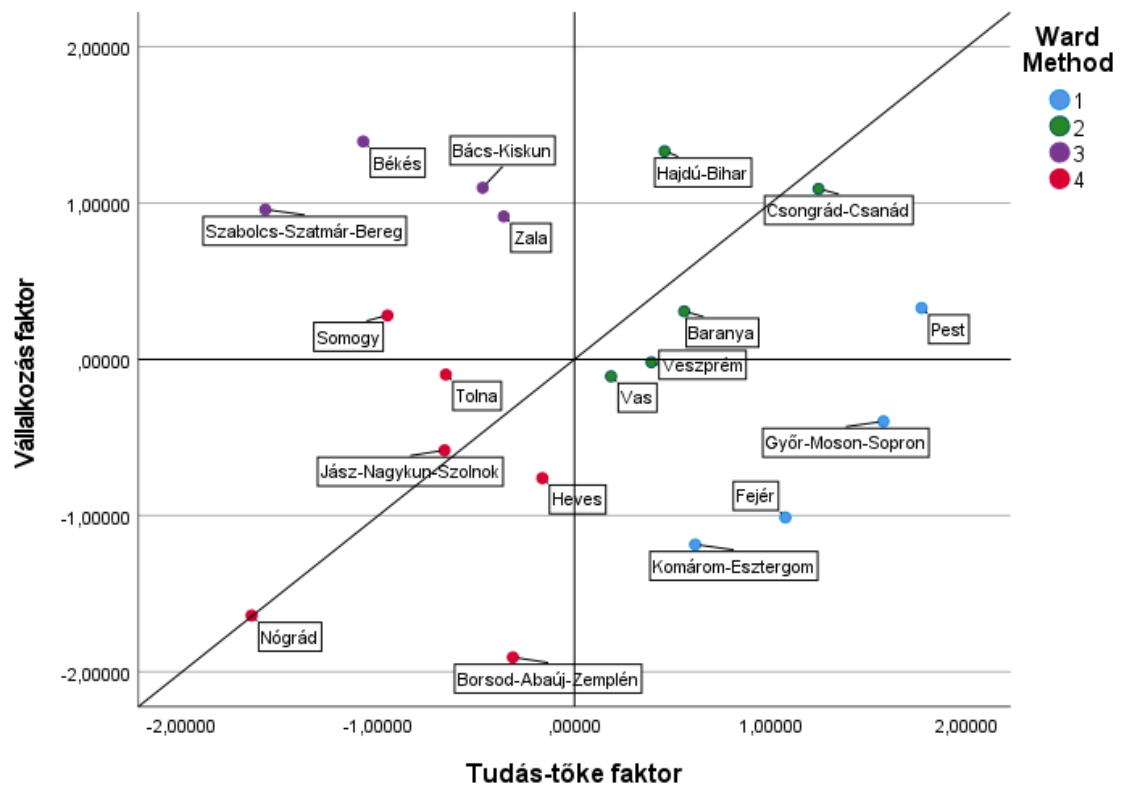
A dendrogram (fadiagram, 22. ábra) a csoportok kapcsolati rendszerét mutatja be. Ha 5-10 értékek között 6-os érték alá eső csoportosítást nézzük a következőket látjuk:

- az első csoport Zala, Bács-Kiskun, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Békés vármegyéket foglalja magába, amely vármegyék a koordináta rendszerben balra fent (-; +) helyezkedtek el. Ez lesz az első csoport. Kevés tudás-tőke, sok vállalkozó,
- a következő Somogy, Tolna, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád vármegyék szerepelnek többnyire azok, amely vármegyék a koordináta rendszerben balra lent (-; -) szerepeltek. Kevés tudás-tőke, kevés vállalkozó,
- a harmadik csoport Fejér, Komárom-Esztergom, Pest, Győr-Moson-Sopron ezek főleg a jobb alsó (+; -) negyedbe estek a fenti koordináta rendszerben. Sok tudás-tőke, kevés vállalkozó,

- a legalsó ág (negyedik csoport) pedig Veszprém, Vas, Baranya, Hajdú-Bihar, Csongrád-Csanád vármegyék a többnyire a 'tudás' vármegyéi, a koordináta rendszerben jobbra fent (+; +) helyezkednek el. Sok tudás-tőke, sok vállalkozó.

Mindzek az előzőleg már bemutatott koordináta rendszerben ábrázolva:

Graph



23. ábra: a klaszterek elhelyezkedése koordináta rendszerben a faktorok (főkomponensek) szerint

Forrás: saját szerkesztés IBM SPSS szoftverrel (2022)

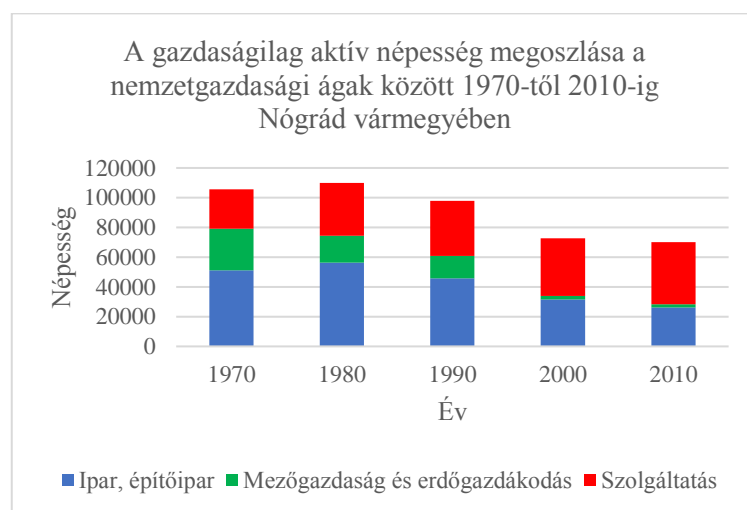
A klaszteranalízis eredményeit koordináta rendszerben ábrázoltam (23. ábra). Tulajdonképpen a vármegyéket jelölő pontok ugyanoda esnek, mint az előző koordináta rendszer esetében, azonban a pontokat megszíneztem a klaszterek szerint. Így már jól láthatóvá válik, hogy klaszteranalízis eredményei mennyire egybevágnak azzal a négy negyeddal, amit még először a faktoranalízis (főkomponens) ábrázolására készítettem. Erre a koordináta rendszerre felrajzoltam még egy egyenest, egy átlót, amely az általam vizsgált indikátorokból származtatott faktorok által létrejött modelben a Nógrád-Csongrád-Csanád

tengelyt tünteti fel. Amely tengely pontosan a derékszögű koordináta-rendszer 45°-os, pozitív irányú átlója.

További érdekesség, hogy Magyarország legvállalkozószelleműbb vármegyéi Zala kivételével mind az Alföldön találhatók.

4.1.2. Nógrád vármegye további gazdasági mutatói

A második szekunder kutatásban Nógrád vármegye és Salgótarján néhány gazdasági adatának (pl. a munkavállalók megoszlása gazdasági ágazatonként változása időben) időbeli változásait figyelem meg és teszem láthatóvá több évtizedre visszamenőleg. Ezek segítségével a Nógrád vármegyében zajló konjunkturális, vagy másként megközelítve ágazati szerkezetváltást szeretném bemutatni az elmúlt néhány évtized során.



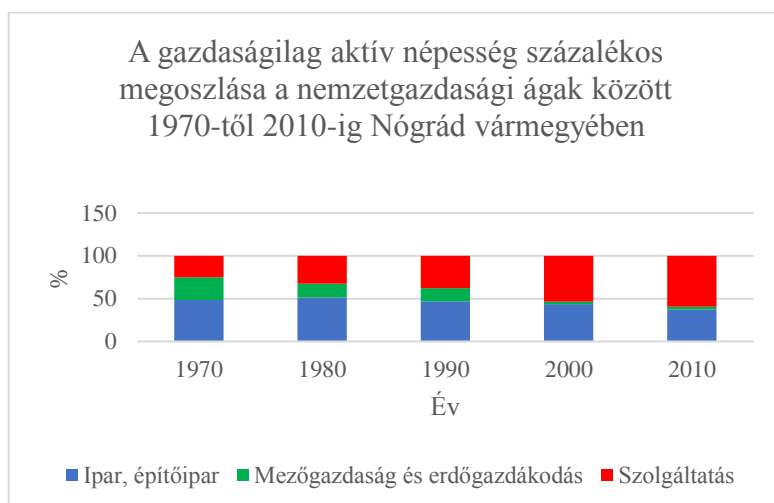
24. ábra: a gazdaságilag aktív népesség megoszlása a nemzetgazdasági ágak között 1970-től 2010-ig Nógrád vármegyében

Forrás: saját szerkesztés KSH népszámlálás adatok alapján (2022)

A 24. ábrán nominálisan ábrázolva látható Nógrád vármegye gazdaságilag aktív népességének megoszlása a nemzetgazdasági ágak között. Megfigyelhető egyrészt a gazdaságilag aktív népesség nagyarányú csökkenése a vármegyében 1980 és 2000 között, amely érték azóta lassulni látszik. Jól látható, hogy az iparban vagy építőiparban aktívan dolgozók száma 1980-tól 2010-ig majdnem a felére csökkent. Nagyon szembeötlő, hogy a mező-, vagy erdőgazdálkodásban foglalkoztatottak száma 2000-ig szinte teljesen elfogyott,

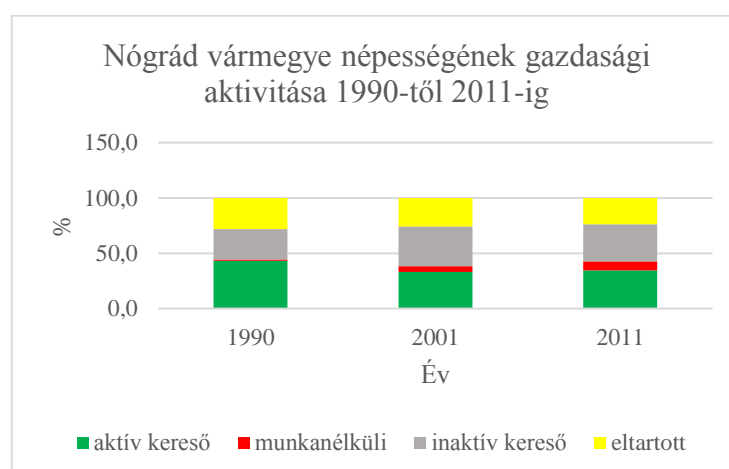
majd talán az EU-s támogatásoknak köszönhetően ismét emelkedett egy keveset. Szintén feltűnő, hogy a szolgáltatásokban dolgozók száma folyamatosan gyarapszik.

A 25. ábrán százalékosan ábrázolva láthatóak a 24. ábra adatai így még látványosabb, hogy a mezőgazdaságban dolgozók milyen mértékben szorultak vissza, viszont a szolgáltatásban dolgozók száma milyen nagy mértékben növekedett.



25. ábra: a gazdaságilag aktív népesség százalékos megoszlása a nemzetgazdasági ágak között 1970-től 2010-ig Nógrád vármegyében

Forrás: saját szerkesztés KSH népszámlálás adatai alapján (2022)



26. ábra: Nógrád vármegye népességének gazdasági aktivitása 1990-től 2011-ig

Forrás: saját szerkesztés KSH népszámlálásadatai alapján (2022)

Nógrád vármegye népességének gazdasági aktivitása szempontjából a legszembeötlőbb, hogy 1990-től 2011-ig milyen jelentős mértékben növekedett meg a munkanélküliek száma. Az aktív keresők és az eltartottak száma csökkent. Az inaktív keresők száma 2001-ig növekedett, majd ismét csökkent. Az aktív keresők számának csökkenése leginkább a munkahelyek számának csökkenésével magyarázható. Az aktív keresők csoportjából kiesők egy része munkanélküli lett (és esetleg feketén dolgozik), másik része elvándorolt.

5. Következtetések és javaslatok

Ebben a fejezetben az anyag és módszerek fejezetben feltett hipotéziseket vizsgálom meg abban a tekintetben, hogy a kutatómunka során nyert ismeretek alátámasztják-e, vagy megcáfolják-e a hipotéziseket. Ezt követően hipotézisenként megfogalmazom javaslataimat.

A dolgozatban az alábbi négy hipotézisre kerestem a választ:

1. A Nógrád vármegyei lakónépesség körében alacsony a felsőoktatási intézményt végzettek száma (diplomások aránya), továbbá a vármegyében kevés a felsőoktatási intézmény.
2. Nógrád vármegyében élők szkeptikusak a vármegye jövőbeni gazdasági felemelkedését illetően.
3. A Nógrád vármegyei lakosok kevesebb vállalkozást működtetnek más magyarországi vármegyékhez viszonyítva.
4. Nógrád vármegyében nem történt meg a valódi gazdasági szerkezetváltás 2023-ra vonatkoztatva.

Az 1. hipotézis tehát az, hogy a Nógrád vármegyei lakónépesség körében alacsony a felsőoktatási intézményt végzettek száma (diplomások aránya), továbbá a vármegyében kevés a felsőoktatási intézmény. Az 1. hipotézisemet **elfogadom**. A kérdőíves felmérés során erre a kérdésre nem kaptam egyértelmű választ, mivel a kérdőívet kitöltők száma és a kérdőív kitöltésének módja sem volt reprezentatív. Az első szekunder kutatás során vált nyilvánvalóvá, hogy Nógrád vármegye népessége körében alacsony a felsőoktatási intézményt végzettek száma. Sőt az is kiderült, hogy Magyarország többi megyéjéhez képest is Nógrádban rendelkeznek a legkevesebben felsőfokú oklevéllel. Ennek a jelenségnek több oka is van. Egyrészt az egyik legkézenfekvőbb, hogy Nógrád vármegyében mindössze egy kihelyezett műszaki-informatikai kar működik pár éve Salgótarjában az Óbudai Egyetem által (<https://old.uni-obuda.hu/skkk>). Előtte éveken át még ennyi sem volt. A vármegyében több jó középiskola is van, köztük néhány erősebb gimnázium is, mint pl. a Salgótarjáni Bólyai János Gimnázium, a Salgótarjáni Madách Imre Gimnázium, vagy a Balassagyarmati Balassi Bálint Gimnázium. Az itt végzett diákok nagy része végzés után elhagyja a vármegyét és más vármegyében, vagy a fővárosban tanul tovább. Erre az összefüggésre Ságújfalu Polgármestere, Szentes Attila hívta fel a figyelmemet. Aki elhagyja a vármegyét, hogy máshol tanuljon tovább, az a felsőfokú képzést követően, vagy az intézménynek helyet adó településen, vagy környékén, vagy pedig a fővárosban helyezkedik el.

Javaslataim, hogy Nógrád vármegye felsőoktatását erősítsék, bővítsék jelentősen, mert a vármegye számára ez lehet az egyik legalapvetőbb és legfontosabb kiút lehetőség a jelenlegi gazdaság és társadalmi holtpontról. További lehetőségnek látom azt, hogy erősíteni kellene az ösztöndíjrendszert, különös tekintettel a hátrányos helyzetű családokból származók, a tehetséges fiatalok és a lokálpatrióták számára. Utolsó lehetőségként javaslom a diplomások betelepítését a megyébe, oly módon, hogy számukra vonzó pl. lakhatási kedvezményeket biztosítsanak a számukra.

A 2. hipotézisem az, hogy a Nógrád vármegyében élők szkeptikusak a vármegye jövőbeni gazdasági felemelkedését illetően. A 2. hipotézist **részben elfogadom**. A kérdőíves felmérés során kiderült, hogy a kitöltők nagyobb része, 65%-a nem hisz Nógrád vármegye gazdasági felemelkedésében. Úgy gondolom, hogy ez egy nagyon fontos kérdés, hiszen hit nélkül nincs cselekvés. Vagyis, ha valaki nem hiszi el, hogy valami lehetséges, megvalósítható, elérhető, megtehető akkor bele sem kezd. Szerintem ez az válaszarány jól tükrözi a vármegye rossz eredményeinek egyik fő okát. Azért csak részben fogadom el a hipotézist, mert a válaszadók 45%-a hisz a vármegyében.

Javaslataim. A hit növelésére javaslatot elég nehéz tenni. Valószínűleg tréningezni, képezni kellene az embereket. Egy kicsit a megoldás talán az előző javaslatok között található meg. Hiszen a magabiztos tudás önbizalmat, erőt ad. Az oktatás erősítése, nemcsak felső fokon, hanem általános és középiskolai szinten is és különös tekintettel a felnőttképzésekre, hiszen a hit növelésére talán nekik van a legnagyobb szükségük. Én a konkrét megoldást felnőttképzési tréningekben és továbbképzésekben látom ebben a kérdésben. E tekintetben olyan modern személyiségfejlesztő tréningekre lenne szükség, amilyeneket a coachok tartanak a vezetők részére például. A coaching amolyan soft skill képzés, vagyis 'puha' készségek, mint a viselkedés, a személyiség fejlesztése (Holik és tsai, 2021; Horváth-Csikós, 2021).

A 3. hipotézisem, hogy a Nógrád vármegyei lakosok kevesebb vállalkozást működtetnek más magyarországi vármegyékhez viszonyítva. A 3. hipotézist is **elfogadom**. Az első szekunder kutatás során fény derült rá, hogy ezer lakosra nézett vállalkozások száma tekintetében Nógrád vármegye az utolsó előtti helyen áll. Ennél kevesebb vállalkozás csak Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyében van ezer lakosra nézve. A kérdőíves felmérés során kiderült továbbá, hogy a kitöltők nagyobb része 58%-a nem lenne vállalkozó. A helyi vállalkozásokra azért is nagy szükség van, mert a helyi népesség ismeri legjobban a

környezetét, a helyi viszonyokat. Pedig J. Schumpeter gazdaságfejlődési elméletére visszaemlékezve eszünkbe juthat, hogy innováció, vállalkozási készség és merészség nélkül nincs fejlődés. Ha visszanézzük az előre felállított hipotéziseket, akkor észrevehető, hogy az első három pontosan J. Schumpeter elméletének megfelelően lettek megfogalmazva. Innovációhoz oktatásra van szükség, a vállalkozáshoz készség és merészség kell még, ami utóbbi hit, bátorság nélkül nem lehetséges.

Javaslataim: mindenképp, újra az oktatás (hard skill képzés) és a coaching (soft skill képzés) fejlesztése, erősítése. Ezekre felül pedig az innovációk és a vállalkozások támogatása. Innovációs központ(ok) és vállalkozói inkubátorház(ak) (pl. Karancs-szálló kihasználatlan épülete Salgótarjánban) létrehozása. Innovációk közvetlen támogatása. Vállalkozások támogatása adókedvezményekkel, ingatlanokkal, épületekkel (amiből jó pár áll üresen a megyében) és egyéb kedvezményekkel.

A 4. hipotézis, hogy Nógrád vármegyében nem történt meg a valódi gazdasági szerkezetváltás 2023-ra vonatkoztatva. A 4. hipotézist is **elfogadom**. Tudom ez első hallásra egy kicsinyítő állítás részéről. Azonban, ha belegondolunk az egykori primer (kitermelő ipar, bányászat és mezőgazdaság) és szekunder (feldolgozó ipar) szektorok maradványain próbál megélni továbbra is a vármegye, különösen Salgótarján, Bátortereny és vonzáskörzetük. Mivel a környéken a működtetéséhez szükséges források (barna kőszén) kifogytak, ideszállításuk nem gazdaságos, a szükséges innovációk elmaradtak és a megfelelően kvalifikált humán erőforrás sincs már meg, ezért erre már nem sok az esély. A humán erőforrás egy része elvándorolt, vagy még napjainkban is elfele vándorol a vármegyéből. Az itt maradtak vagy a kevés megmaradt összeszerelőüzemben, vagy a (részben kényszer, sok esetben alap szintű) szolgáltatásokban, vagy a fekete gazdaságban helyezkednek el és munkanélküliek lesznek. A valódi szerkezetváltás az lenne a vármegye számára, ha az alapjait építené újra a helyi lehetőségekre építve főleg a terciér (szolgáltatások) szektor lehetőségeiben gondolkodva.

Javaslataim: az előzőekre épülnek. A valódi gazdasági szerkezetváltás alapja is az oktatás, a felnőttképzés, a coaching, a helyi vállalkozások, a helyi innovációk fejlesztése. Olyan tevékenységek, szolgáltatások kialakítása, fejlesztése, amelyek helyi, Nógrád specifikusak, nem Nógrád vármegye múltjának specifikumai, hanem a jelenlegi adottságokkal rendelkező Nógrád vármegye sajátosságaira épülők.

6. Összefoglalás

Nógrád vármegye gazdaság mutatói a fentiek szerint lehangolóak. A gazdasági és társadalmi mutatók nagy részében a vármegye az utolsó helyen kullog. Talán az infratraktúrális fejlesztések majd segítenek a vármegyén: az oktatás, a közutak, a vasút fejlesztése, a digitalizáció.

Mint már fentebb írtam sok időt töltöttem Nógrád vármegyében, éltem ott több ízben is. Sok régi, gyermekkori jóbarátom él ott, így sok a személyes tapasztalatom. Véleményem szerint a Cserháttól északra elterülő medencékben egy nagyon elzárt, összetartó kis közösség alakult ki, ahol szegről végről, de mindenki ismer mindenkit. Együtt működve, egymást segítve vészelik át a nehéz időket, akárcsak a történelem folyamán. Sok itt a lokálpatrióta is. Hogy hogyan élnek itt az emberek? Úgy, hogy segítik egymást, ahogy a FALU-ban szokás, kinél van tojás és zöldség, vagy kinél a legjobb, vagy ki tud ezt, vagy azt szerelni stb. Persze ez nem jó az államnak, a világnak, a globalizációnak hisz ez javarészt nem mérhető, ebből nincs adó, ez nem jelenik meg a GDP-ben. Pedig a szegénynek mondott, gondolt, hitt területeken így élnek az emberek, ahogy egyébként kéne, közösségben. Felmerül a kérdés, hogy biztos, hogy ők a szegények? Persze bizonyos szempontból igen, mert a világunk azzá teszi őket, azonban emberi élıhetőség szempontjából ők a gazdagok, ők azok, akik még rendelkeznek közösségi értékekkel, egyébként különösebb nemzetiségi hovatartozás nélkül.

Egy kicsit úgy érzem, hogy a dolgozat elején feltett kérdések csak részben lettek megválaszolva, az állítások csak részben nyertek alátámasztást. Valószínűleg ennél sokkal hosszabb, részletesebb és alaposabb kutatás igényel a téma a pontosabb válaszok megadásához, az okok pontosabb feltárásához.

Salgótarjánra kitérve a gazdasági fellendülését eredetileg a bányászat, majd az erre épülő feldolgozóiparok hozták el a 19. század végén. Ezáltal növekedett meg jelentősen a népessége rövid idő alatt. Lett a térség bányászati és ipari központja a 20. század folyamán. Az időközben kialakuló szakképzett humán erőforrás önmagában képes lett volna az innovatív szolgáltatások irányába elmozdulni a bányák bezárása után, azonban a szocialista rendszerben erre nem volt különösebb kényszerítő hatás, mivel az állam saját tőkájével támogatta a veszteséges termelést. Ez egyrészt eladósította az országot, másrészt az embereket és a termelést nem készítette a fejlődésre, az innovációra, a korral való együtt haladásra, ami még az addiginál is nagyobb lemaradáshoz vezetett a világ fejlettebb régióival szemben. Emiatt következhetett be a nagy gazdasági összeomlás a rendszerváltást követően

a 90-es években mind Salgótarjánban, mind Nógrád vármegyében, mind pedig Magyarországon sok részén. A bányászati és feldolgozóipar bezárásai miatt ezek váltak munkanélkülivé. Salgótarjánban és vonzáskörzetében nem tudtak ebből a kialakult helyzetből és az egykori ipari öntudatból továbblépni a mai napig sem.

Mindent összegezve a bennem kialakult végső kép és kulcsfogalom, ami kimozdíthatja szerintem a vármegyét a jelenlegi helyzetéből az az AKARAT! Bővebben a tudás, a hit, a remény, az akarat, a bátorság, az innováció, a vállalkozás... az EMBEREK.

7. Köszönetnyilvánítás

Mindenekelőtt a kisfiamnak Víg Levente Péternek köszönöm meg, hogy elviselte hiányomat e dolgozat megírása és az MSc elvégzése során! Továbbá feleségemnek Vigné Begezi Andreának, hogy szintén mindezeket elviselte. Némediné Dr. Kollár Kitti Tanárnőnek szerteágazó segítségért, türelméért és a dolgozatírás folyamatának tereléséért. A MATE-nek a lehetőséget. A tanári karnak az ismereteket, gondolkodásmódot. Főnökeimnek Lászlófi Istvánnak és Dr. Szappanos Ádámnak, továbbá kollégáimnak, hogy szintén elviselték az esetleges írással, tanulással járó kellemetlenségeket. Ezenkívül Nógrád vármegyének, hogy létezik és otthonomul szolgált oly sokszor. A Nógrád vármegyében élő barátaimnak, ismerőseimnek és a Nógrád vármegyei lakosoknak az együttműködésükért.

Irodalomjegyzék

Könyvek, cikkek

1. **Baráthi O. (2018):** Nógrád megye gazdaságának és társadalmának sajátos jegyei, állandó jellemzői az elmúlt évtizedekben, Salgótarján, Palócföld 64. évf. 4. sz. Balassi Bálint Vármegyei Könyvtár
2. **Baráthi O. (2010):** Nógrád megye gazdasági-társadalmi folyamatainak főbb jellemzői a rendszerváltás után, Területi Statisztika 2010/4, KSH
3. **Csath M. (2021):** Versenyképességi mozaik, Budapest, Akadémiai kiadó
4. **Csorba P. (2021):** Magyarország kistájai, Debrecen
5. **Holik I., Sanda István D., Kersánszki T. (2021):** Új kutatások a neveléstudományokban 2020. Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottság Debreceni Egyetem, BTK Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet, (pp. 198-213), Debrecen
6. **Erdős T. (1998):** Infláció - különös tekintettel az 1990-es évek Magyar gazdaságára, Budapest, Akadémiai kiadó
7. **Faragó L. (1987):** A területfejlesztés fogalmáról, Tér és társadalom 1. évfolyam 1987/1. 5-16. p. Budapest
8. **Horváth Gy. (2001):** A Magyar régiók és települések versenyképessége az Európai gazdasági térben, Tér és társadalom 15. évfolyam 2001/2. (pp. 203-231.), Budapest
9. **Horváth-Csikós G. – Juhász T. (2021):** A puha (soft) és a kemény (hard) készségek munkaerőpiaci szükségessége, Educatio 30/3 (pp. 532 – 542.), Budapest
10. **Illés I. (2008):** Regionális gazdaságtan – területfejlesztés, 5. fejezet, Régiók, regionalizáció, regionalizmus, Budapest, TYPOTEX kiadó
11. **J. A. Schumpeter - szerkesztette Madarász A. - fordította Bauer T. (1980):** A gazdasági fejlődés elmélete, Budapest
12. **Káposzta J. (2010):** Integrált területfejlesztés, A versenyképesség főbb összefüggései, Gödöllő, Szent István Egyetem
13. **Lengyel I. - Szakálné Kanó I- Vida Gy. (2022):** A gazdasági szerkezetváltás térbeli jellemzői Kelet-Közép-Európában 2000-2019 között, kézirat az MTA Világgazdasági Tudományos Tanács 2022. december 15. ülésére
14. **Lengyel I. (2017):** A régiók versenyképességének piramismodellje, Szeged, SZTE GTK

15. **Némediné Kollár K. (2022):** A hazai okos és autonóm falvak területi összefüggései, Gödöllő, Studia Mundi – Economica
16. **Porter, Michael E. (1990):** "[The Competitive Advantage of Nations](#)". Harvard Business Review. No. March–April 1990. ISSN 0017-8012.
17. **Patvaros J. - Karosi I. (1986):** - 200 éves a borsodi szénbányászat: 1786 – 1986 (Borsodi szénbányák), Miskolc
18. **Réti R. L. (1977):** A Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Részvénytársaság története 1881-1919, Budapest, Akadémiai kiadó
19. **Szvircek F. (1998):** A szénbányászat és az urbanizáció kapcsolata Salgótarjában, Salgótarján, NÓGRÁD MEGYEI MÚZEUMOK ÉVKÖNYVE 1996-1997, XXI. KÖTET, pp. 23-38. A tanulmány az OTKA T 014812 számú kutatási szerződés alapján készült.
20. **Urbánné Malomsoki M. - Széles I. - Péli L. (2010):** Budapest közeli megye, vagy periféria? Nógrád megye területi, közlekedési és társadalmi adottságainak elemzése. Komárom, SZELLEMI TŐKE, MINT VERSENYELŐNY „avagy a tudásmenedzsment szerepe a versenyképességben”, Tudományos konferencia

Internetes források

1. 1973-as olajválság, https://hu.wikipedia.org/wiki/1973-as_olajválság
2. A statisztikai célú területegységek nomenklatúrája <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/99/a-statisztikai-celu-teruleti-egysegek-kozos-nomenklaturaja-nuts->
3. A Szovjetunió felbomlása, https://hu.wikipedia.org/wiki/A_Szovjetunió_felbomlása
4. Balassagyarmati járás, https://hu.wikipedia.org/wiki/Balassagyarmati_járas
5. Balassagyarmati járás, <https://jarasinfo.gov.hu/jarasok-talalat?kereses=Balassagyarmat>
6. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Cigányok>
7. (2022) Elkezdődött a Bátorterenyé-Kisterenyé új nyomvonalú elkerülő út megépítése, <https://he-do.hu/elkezdodott-a-batonyterenye-kisterenyé-uj-nyomvonalu-elkerulo-ut-megepitese/>
8. Eocén program, https://hu.wikipedia.org/wiki/Eocén_program

9. Észak-Magyarországi régió, <http://www.terport.hu/regiok/magyarorszag-regioi/eszak-magyarorszagi-regio>
10. Jom Kippuri háború, https://hu.wikipedia.org/wiki/Jom_kippuri_haboru
11. Kalácska-Nagy N. (2021): Megvannak a tervezők az M2 gyorsforgalmi út folytatásához, <https://3100.hu/megkezdodik-az-m2-es-autout-nogradszakaszanak-tervezese/>; <https://magyarepitok.hu/utepites/2021/12/megvannak-a-tervezok-az-m2-gyorsforgalmi-ut-kiepitesehez>
12. Kamra-Túra Homokháti Gazdák Egyesülete honlapja, <https://www.kamratura.hu/>
13. (2021) Kitartóan fejleszti vissza a szolgáltatás színvonalát a Hatvan-Salgótarján-Somoskőújfalu vasútvonalon a MÁV-csoport, <https://www.kozlekedotomeg.hu/vasut/kitartoan-fejleszti-vissza-a-szolgalattaszinvonalat-a-hatvan-salgotarjan-somoskoujfalu-vasutvonalon-a-mav-csoport/>
14. Komjáthy L. (2022): Munkanélküliség Szlovákiában: 8,2 százalék délen, 6,3 százalék északon, <https://korkep.sk/cikkek/gazdasag/2022/06/13/munkanelkuliseg-szlovakiaban-82-szazalek-delen-63-szazalekon-eszakon/>
15. Habil Dr. Nagyné Dr. Molnár M. PhD (2011): oktatási segédanyag, <https://slideplayer.hu/slide/11359150/>
16. https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyarorszagi_szlovakok
17. Nógrád vármegye, https://hu.wikipedia.org/wiki/Nograd_varmegye
18. Nógrád vármegye honlapja, <https://www.nograd.hu/>
19. <http://magyarorszag.terkepek.net/nograd/nograd-varmegye-terkep.jpg>
20. <http://ishm.elte.hu/hun/hunkarta/varme/nog/nog.gif>
21. NUTS - Nomenclature of territorial units for statistics, Background, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/background>
22. : NUTS statistical regions of Hungary, https://en.wikipedia.org/wiki/NUTS_statistical_regions_of_Hungary
23. Maastrichti szerződés, https://hu.wikipedia.org/wiki/Maastrichti_szerzodes
24. Magyar Köztársaság, [https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Koztarsasag_\(1989-\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Koztarsasag_(1989-))
25. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület honlapja: <https://www.mme.hu/>

26. [https://hvg.hu/gazdasag/20171123 Nograd megyeben a legrosszabb a helyzet az orzagban](https://hvg.hu/gazdasag/20171123_Nograd_megyeben_a_legrosszabb_a_helyzet_az_orzagban)
27. Novohrad-Nógrád UNESCO Global Geopark honlapja, <https://www.nogradgeopark.eu/en>
28. Óbudai Egyetem, Salgótarjáni Képzési Központ és Kutatóhely honlapja, <https://old.uni-obuda.hu/skkk>
29. <https://hu.wikipedia.org/wiki/Palócok>.
30. (2023) Salgótarján lett az ország legélhetősebb megyei jogú városa, NOOL, https://www.nool.hu/helyi-kozelet/2023/02/salgotarjan-lett-az-orzag-legelhetősebb-megyei-jogu-varosa?fbclid=IwAR0V2XPQgnR-kF0Ny_SJV10L-4naPHVaSVjEfXbasWwJIYAHNMCCAbeh7II
31. Salgótarjáni járás, https://hu.wikipedia.org/wiki/Salgótarjáni_járas
32. Salgótarjáni járás, <https://jarasinfo.gov.hu/jarasok-talalat?kereses=Salgótarján>
33. Ságújfalu honlapja, <https://sagujfalu.asp.lgov.hu/>
34. Szécsényi járás, https://hu.wikipedia.org/wiki/Szécsényi_járas
35. Szécsényi járás, <https://jarasinfo.gov.hu/jarasok-talalat?kereses=Szécsény>
36. Szlovákia gyorsforgalmi útjainak listája, https://hu.wikipedia.org/wiki/Szlovákia_gyorsforgalmi_útjainak_listája
37. Tóth M. (2008): Mária Terézia erdőrendtartása <http://ilex.efe.hu/kk275/texthu/erdekessegek/erdorend.html>
38. Varsány honlapja, <http://varsany.hu/>
39. Vedd a Nógrádit honlapja, <https://veddanogradit.hu/>

Függelék

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakedolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: VIG PÉTER
A Hallgató Neptun kódja: YNRN71
A dolgozat címe: ÉSZAK-NŐGRÁD VÁRMEGYE TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA
A megjelenés éve: 2023
A konzulens tanszék neve: VIDÉK- ÉS TERÜLETFEJLESZTÉSI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakedolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: 2023 év 04 hó 29 nap

Vig Péter
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

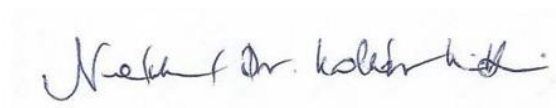
KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

A **Vig Péter** (név) (hallgató Neptun azonosítója: **YNRN7I**) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a záródolgozatot/szakdolgozatot/**diplomadolgozatot**/portfólió¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/**diplomadolgozatot**/portfóliót a záróvizsgán történő védésre **javaslom** / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen **nem**^{*3}

Kelt: Gödöllő, 2023 év május hó 2. nap



Belső konzulens

Észak-Nógrád vármegye társadalmi és gazdasági összefüggéseinek vizsgálata

Víg Péter

Regionális és környezeti gazdaságtan MSc, Levelező tagozat

Vidék- és Területfejlesztési Tanszék, Fenntartható Fejlesztés és Gazdálkodás Intézet

Belső témavezető: Némediné Dr. Kollár Kitti, egyetemi docens, Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Fenntartható Fejlesztés és Gazdálkodás Intézet, Vidék- és Területfejlesztési Tanszék

Nógrád vármegye társadalmi és gazdasági mutatói a vármegyék közt az utolsó helyen állnak. Ennek okaira keresem a választ dolgozatomban. Vizsgálatom során két primer és két szekunder kutatást végeztem.

A primer kutatások eredményeképpen az a kép alakult ki bennem, hogy a Nógrád vármegyében élő emberek negatívan gondolkodnak és szkeptikusak a vármegye jövőjét illetően.

Az első szekunder kutatás eredményeként megerősítettem mások vizsgálati eredményeit Nógrád vármegye társadalmi és gazdasági lemaradását illetően főkomponens analízis segítségével ábrázolva ezek összefüggéseit.

A második szekunder kutatás során a konjunkturális szerkezetváltás hatásait vizsgáltam a munkavállalók ágazati megoszlását tekintve a vizsgálat alapjául.

Salgótarján gazdasági fellendülését a bányászat, majd az erre épülő feldolgozóiparok hozták el a 19. század végén. Ezáltal növekedett meg jelentősen a népessége rövid idő alatt. Lett a térség bányászati és ipari központja a 20. század folyamán. A szocialista rendszerben az innovációkra nem volt kényszerítő hatás, mivel az állam saját tőkéjével támogatta a veszteséges termelést. Ez egyrészt eladósította az országot, másrészt az embereket és a termelést nem készítette az innovációra, ami még az addiginál is nagyobb lemaradáshoz vezetett a világ fejlettebb régióival szemben. Emiatt következhetett be a nagy gazdasági összeomlás a rendszerváltást követően a 90-es években mind Salgótarjánban, mind Nógrád vármegyében, mind pedig Magyarország sok részén. A bánya és feldolgozóipar bezárások miatt ezek váltak munkanélkülivé. Salgótarjánban és vonzáskörzetében nem tudtak ebből a kialakult helyzetből és az egykori ipari öntudatból továbblépni a mai napig sem.

Javaslataim elsősorban az oktatás fejlesztése, különös tekintettel a soft skills készségek fejlesztésére és a diákok vármegyén belüli megtartására, az infrastruktúra fejlesztése, a közút- és a vasúthálózat fejlesztése és a digitalizáció folyamatos erősítése.